

**RÄPINA
AIANDUSKOO**
nutikas looduslähedane elu

Aeg & Vaim

TEMPUS & SPIRITUS

www.aianduskool.ee/koolileht

Nr 2 (133)

27.3.2025

Eessõna kooli ajalehe erinumbrile

8. juunil 2024. aastal tähistas Räpina Aianduskool suurejooneliselt sajandat sünnipäeva. Sel päeval esitleti ka raamatut „Sada sammu. Räpina Aianduskool 1924–2024“. Kogumiku koostas õpetaja Koidula Rauk. Raamatusse on koondatud mitmete aianduskooliga seotud inimeste meenutusi ja mälestusi, pakkudes huvitavat lugemist kooli ajaloost läbi saja aasta.

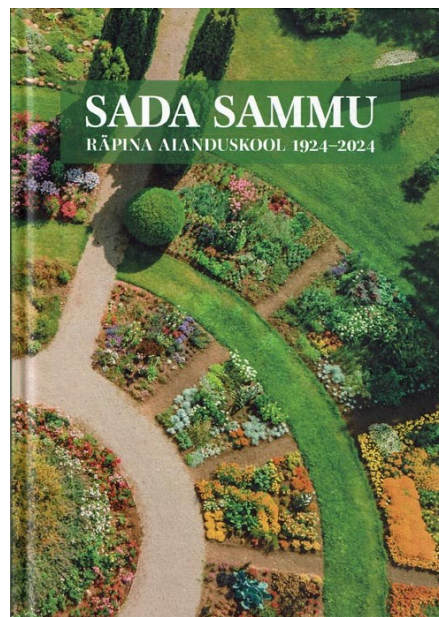
Aianduskooli vilistlase ja õpetaja Jaan Kivistiku ajaloolise ülevaateartikli leiab eelnimetatud raamatu lehekülgedelt 233–249, pealkirjaga „Õpetajana aianduskoolis 1980–1989“. Raamatu ilmumisest möödub peagi aasta. Täna Aeg & Vaim erinumber on suures osas pühendatud järgmisele aastakümnele

aianduskooli ajaloos, millest annab süvitsi ülevaate Jaan Kivistik.

Sajandi jooksul on aianduskoolis õppinud palju silmapaistvaid inimesi. Nende seas aiandusspetsialist ja mitmete raamatute autor Mati Laane ning Aino Praakli, keda tunti ka kui Kinda-Maali. Kahjuks on nad lahkunud meie seast sel aastal. Mati Laane kursusekaaslane Eve Ader on kirjutanud artikli oma silmapaistvast kursusevennast (lk 18–19). Aino Praakli mälestuseks on MTÜ RAK Vilistlaskogu avaldanud päeviku vormis artikli, kus Aino kirjeldab värvikalt koolielu 50ndatel aastatel (lk 20–24).

Toredat rännakut ajaloo radadel!

Külli Nõmmistu, raamatukoguhoidja

Õpetajana aianduskoolis 1990–1999

Jaan Kivistik

Jätkan aianduskooli juubeliraamatus „Sada sammu“ lk 233–249 alustatud mälestustega. Tekstis võib aianduskooli vilistlastel olla nime järel sulgudes kooli lõpetamise aasta ja tema teisi perenimesid.

Sajandi viimane aastakümme algas suurte ootustega. Laulev revolutsioon jätkus. Eelmisel aastal toimus Balti kett. Moskvas algasid eelläbirääkimised Balti riikide iseseisvumise asjus. Iseseisvuspäeval valiti kodanike aktiivsel toel Eesti Kongress. Märtsi lõpus alustas tööd viimane Eesti NSV Ülemnõukogu koosseis. Paljud selle liikmetest olid samaaegselt valitud ka Eesti Kongressi. Üks neist oli meie vilistlane Kaljo Ellik (1968), tulevane 20. augusti klubi liige, kes hääletas 1991. aastal Eesti iseseis-

vuse taastamise poolt. 8. mail võeti kasutusele nimi Eesti Vabariik ning endine sümboolika. Moskvas see heakskiitu ei leidnud. Kohalikud nõukogude meelsed koondused ja 15. mail kutsus peaminister raadio teel rahvast Toompead kaitsma. Tõeline ime, et vastasseis lahenes ohvriteta.

Selle aasta täielik päikesearvutus 22. juuli hommikul, päikesetõusu ajal, oli sümboolne. Kalendris märgiti eelmist päeva Eesti NSV 50. aastapäevana. Kuu alguses toimunud eestimeelne üldlaulupidu toimus veel nõukogude aja kombe kohaselt iga viie aasta järel. Seekordne päikesetõus tähendas pool sajandit kestnud vaimse varjutuse lõpu.

TÄNASES LEHES: Juust igale toidulauale! Atesteerimine tähendas palgatõusu! Kalasupist võib ka kala leida! Aedniku ja ajaloolase abielu! Koolis töötas medõde, juuksur ja hambaarst! Ekskursioon Taevaskotta! ... ja palju muud huvitavat!!!

Vilistlane Kaljo Ellik, hilisem 20. augusti klubi liige

Mati Kirotar — kooli direktor aastatel 1986–1995

Aasta hiljem olid juba teised riiklikud pühad. Paraku sai päikesevarjutust täielikuna näha vaid kitsal põhjarannikul. Sõitsin Tallinna ja läksin varakult Lasnamäe kaldale, mida peeti parimaks vaatluskohaks. Tiheda udu tõttu jäime sinna kogunutega haruldasest vaatamängust ilma. Kirjanik Imre Siil kirjutab ühes mälestusteraamatus, kuidas temal seda Lasnamäel asunud korter- ja katuselt näha õnnestus.

Sisuliselt elasime veel ENSV-s. Tundsi- me muret sõjaväes viibivate poiste pärast. Lähedaste otsustava sekkumise- ga toodi vene kroonust koju meiegi kooli hiljuti lõpetanud noormees, kes seal vägivaldla ohvriks oli sattunud. Tal- linnas korraldasid okupatsiooniväed veel 7. novembril oma tavapärase ok- toobripühade paraadi.

Kandsime nime Räpina Sovhoostehni- kum, mille direktoriks oli Mati Kirotar

(1964) ja õppedirektoriks Toivo Nii- berg.

6. veebruari hommikul raputas aian- duskooli teade tubli õpilase vabasurma minekust. Veel eelmisel õhtul oli ta mind külastanud. Endisest Elmost, kel- le öeldust „Tere, õpetaja!“ alati palju rõõmu kiirgus, polnud enam palju alles. Ei vestelnud me seekord tema pikka- dest merereisidest ja ristimisest ekvaa- tori ületamisel. Nüüd vaevasid teda mured, mille üheks põhjuseks näis ole- vat ebaterve huvi üleloomulike nähtus- te vastu. Püüdsin ta mõtteid juhtida meid ümbritsevatele tõelistele imede- le, millest räägib Hendrik Relve palve (Looming 6–1989):

Armas Jumal, palun tee nii, et kõik mi- nu elupäevad päike loojuks igal õhtul ja tõuseks igal hommikul, et rohelus när- buks igal sügisel ja tärkaks igal keva- del, et linnud lahkusid ja saabusid taas ja taas!

Tee palun, et ma igal õhtul jääksin uni- seks ja igal hommikul saaksin virgeks, et ma iga päev tunneksin nälga ja janu ja võiksin neid kustutada, et mu süda purskaks väsimatult verd ringiratast soontes, et mu rind paisuks jälle ja jälle nõnda kaua, kui on määratud!

Tee palun, et kõik looduses toimiks oma igapäevast rada ja et ma iial ei lakkaks SEDA imeks panemast!

Nägin, et see ei jõudnud enam temani. Aga homme oli juba hilja ... Käisin ma- tusel Tallinnas Rahumäe kalmistul. Koos kursusekaaslastega olid Elmot saatmas nende õpetaja Mare Allikas abikaasa Antiga.

Naasime argipäeva.

Mis oli tehnikumis aktuaalne aastal 1990?

Koostöö Eesti Põllumajanduse Akadeemiaga (EPA)

1990. aasta sügisel alustati pärast mi- tut aastakümnet taas kõrgharidusega aiandusagronoomide koolitamist Ees- tis. Praktiliste oskuste saamiseks kaasa- ti meie kool (Vt Aeg & Vaim 23.2.24) ja seetõttu kandsime aastatel 1992–2001 nime Räpina Kõrgem Aianduskool. Püüdsime saada aianduse kutsekõrg- kooliks, kus oleksid ka mitmel tasemel kutsekooli rühmad. Ebasoodsate põh- juste koosmõjul vaibus aastakümne lõpuks meie koostöö uue nime saanud

EPMÜ-ga (tänapäev EMÜ).

Uued õppekavad

Kaheksakümnendatel aastatel said kõik meie lõpetajad aiandusagronoomi dip- lomi. Keskkooli lõpetanute moodus- tatud erikursustel õpetati põhjaliku- malt iluaiandust. Õppida sai ka kaugõp- pes. Üheksakümnendatel lisandus uusi erialasid. Neile sobivad õppekavad võisime juba ise koostada. Algul olime seejuures üsna vabad. Tuli arvestada vaid õpilasele vajaliku puhkeajaga päe- va, nädala ja õppeaasta kestel.

Õppedirektor Toivo Niibergi initsiatiivil valmis aiasaaduste töötlemise õppeka- va, mille alusel lõpetas stuudiumi aas- tatel 1991–96 kuus lendu. Selle eriala õpetajaks kutsuti 1990. aastal Räpinas- se praegune õppejuht Karin Kask. Seo- ses töötlejate õppebaasiks oleva Toola- maa abikaitse erastamisega ja Toivo Räpinast lahkumisega kadus see oluli- ne eriala meie koolist. Aiasaaduste säilitamine püsis vaid ühe ainena aian- duse õppekavas.

Aastal 1996 lõpetas aianduskoolis esimene lend keskkonnakaitsjaid, esimesed Eestis. Selle eriala loomisega alustas Arvi Lepisk (1978), kes koos Malle Rätsepaga koostas esimese õppekava. Vt aastapäeva fotoraamatut „Keskkonnakaitsjate 30“ (2024).

1997. aastal lõpetasid esmakordselt dekoraator-müüjad, tänase floristika eelkäijad ja õmblejad, millest kujunes nüüdne tekstiilitöö eriala.

Lühikest aega rakendati veel põllundusagronoomia (lõpetajad 1991–92) ja lillekasvatuse (1992–93) ning gümnaasiumist üle tulnud ehituse (1998) õppekavasid.

Suuri lootusi panime uutele aianduse õppekavadele (Vt Aeg & Vaim 26.9.24). Põhikooli lõpetanute 4,5 aastane õppekava andis koos erialaga keskhariduse, nii nagu eestiaegses aianduskeskkoolis ja hilisemas tehnikumiski. Keskkooli lõpetanud said sama aiandusagronoomi kvalifikatsiooni kolme aastaga. Lõpuaktus oli kevadtalvel, et hõlbustada noorte tööle asumist. Neid kaht õppekava rakendati 1990–93. aastatel vastu võetud kursustele. Hiljem, kui senised tehnikumid muudeti kutsekoolideks, need enam ei sobinud.

Kaugõppes toimus aastatel 1993–98 lühendatud kaheaastane õppekava nn abiaednikele. See oli mõeldud üldhariduskoolide bioloogiaõpetajatele ja aednikele, keda abistasime aianduse õpetamisel põhikoolides. Samas õppe-

rühmas said aiatöid ja taimi õppida ka kõik teised, kes soovisid praktilisi aednikuoskusi. Õppekava kadus, kui lõppes meie koostöö põhikoolidega. Viimase, kuuenda abiaednike lennuga lõpetas tuntud viinamarja-, arbuusi- ja kaktusekasvataja Harri Poom (1998), kes jagab oskuslikult oma kogemusi nii artiklites, raamatutes kui ka koolitustel ja õppepäevadel.

Koostöö üldhariduskoolidega

Olime koostanud haridusministeeriumi palvel koos Kalev Matsoniga (1961) valikaine "Aiandus" programmid põhikooli 5.–8. klassile. Nüüd sooviti meie abi õppematerjalide loomisel ja õpetajate erialasel juhendamisel. Sellest algas kooli koostöö haridusministeeriumi bioloogiaõpetajate aineseksiooniga, mida juhtis Sirje Aher. Kogunes kümme õpetajat, kes alustasid aianduse õpetamist oma kooli 5. klassis. Selles projektis osalesid mitmed meie vilistlased. Tihedam koostöö oli Pille Läänemetsaga (1968) Avinurme keskkoolist, kes käis korduvalt oma õpilaste ekskursioonidega Räpinas. Saatsin õpetajatele postiga 1992/93. õppeaasta kestel igaks nädalaks koostatud programmikohase õppematerjali. Jaanipäevaks valmis neist käsikiri „Aiandus V klassile“. Päevakorda tuli selle kirjastamine. Paraku kadusid järgmistel aastatel valikaine tunnid põhikoolides, aga just 5–8. klassi noorte aiandushuvile olimegi panuse teinud.

Välissuhtlus

Juba kaheksakümnendate lõpuaastatel algas Toivo Niibergi toel suhtlemine Poola ja Soome aianduskoolidega, mis nüüd muutus regulaarseks. Õpilastele pakuti Soomes suviti teenistust maasikakorjamisel. Ungaris oli Tiina Paasik õpilastega kaks nädalat praktilist konservitööstuses ja viinamarjade koristamisel. Tulevik töötas paljulubav, välissuhtlus laienes üheksakümnendatel ja jätkub senini.

Õppekirjandus

Puuviljanduse ainele oli õppekirjanduse komplekt, mida õppijad said laenu-tada kooli raamatukogust. Ergutasime õpilasi lugema erialast perioodikat. Toimis pisteline kontroll loetu kohta. Lisaks raamatukogule telliti ajakirju põhiainete kabinetitidele. Nõukogude ajal ilmus artikleid aiandusest ajakirjas *Sotsialistlik Põllumajandus*. Sellest kujunes 1989. aastaks siiani ilmuv kuukiri *Maakodu*. Oli ka väikese formaadiga aiandusalane kvartalikirj *Aiandus. Me-sindus*. *Maakodu* ajakirjaniku Maret Raua algatusel sai sellest tavalise suurusega ajakiri, mis ilmus aastatel 1989–1994, kahjuks ebaregulaarselt. Olin selle puuviljanduse osa toimetaja. Aiandusajakirja püüdis veel luua Mati Laane (1966) koos abikaasaga, nende *Aianduse Ajakiri* ilmus aastatel 1992–93. Lootusi andis sisukas *Aiakiri* (peatoimetaja Meeli Müüripeal), seegi ilmus vaid aastatel 1997–1998.

1990

Aianduskooli lõpetasid Ille Salla (1990 Pajustik) ning kaugõppijad Linda ja Enn Salvat (1990), kes sovhoostehnikumi tööle asusid.

1. septembrist alustasin kursusejuhatajana keskkooli lõpetanute kursusel. Nende jaoks olime äsja valmis saanud uue aianduse õppekava. Sel kursusel õppis kohalikest Kaie Narusk, aga ka Maria Ristkok, kes oli Norras Gjennes-

tadi aianduskoolis omandanud norra keele. Temast sai tõlk suhtlemisel tulevase sõpruskooliga.

11. septembril käisime Kalev Matsoni (1961) ja Mare Ootsinguga õnnitlemas 85. sünnipäeval bussijaama kõrval elavat pensionärist võõrkeeleõpetajat Elsa Reimi. Tema mälestuspink asub aastast 2023 mõisahoonde juures rosaariumis.

2. novembril lõpetas puuviljanduse õpetaja Sirje Tooding (1975 Grünberg) kaugõppijana EPA. Sel aastal olid praktika juhendamisel teda asendanud laborant Merike Kuljus (Sokk), Kalju Haljasmägi (1954) ja Jaanus Allika (1986). Aasta lõpus abiellusin Vaike Saavikuga, kes hakkas sovhoostehnikumis õpetama inglise keelt.

1991

Baltimaade vabaduspüüdlused leidsid vastuseisu. Alustati noorte sundvärbamist nõukogude armeesse, mida püüti vältida. 3. märtsil korraldati Eestis referendum, osavõtnutest toetas 77,8% Eesti iseseisvuse taastamist.

28. jaanuaril käisime puuviljanduse

agronoomi Hillar Seli (1985) ja Sirje Toodinguga Rõngus sõstrakasvatajate seminaril. Seal olev plasttaara- ja mahlatööstus pakkus koostööd marjatootjatele. Saime indu sõstraistikute ja -marjade tootmise suurendamiseks meie aias.

11. märtsil saabusid kevadsemestriks Räpinasse EPA esimese kursuse aiandustudengid. Aianduse eriala 2. lend tuli oktoobris ja viibis meil peaaegu terve õppeaasta. Siis kandis sama kõrgkool juba nime Eesti Põllumajandusülikool (EPMÜ).

Õpetaja Adolf Vaigla (1939) palvel pil-distasin õitsvaid sireleid. Eelmisel aastal olid viie tema sirelisordi ('Aino', 'Elsa Maasik', 'Tiina', 'Arvid Vilms' ja 'Vaiga') nimed kantud Kanadas peetavasse rahvusvahelisse sirelisortide registrisse. Nüüd oli vaja pilte Räpina sireliaretisi tutvustava artikli juurde, mis ilmus alles 1993. aastal ajakirjas *Aiandus. Mesindus*.

Õppepäevad

Meie õpetajad on väljaspool kooli oma eriala propageerinud läbi aegade. Enamasti ettekannetega aiandusseltsides, väljapanekutega näitusetel, aga meenub ka oksastamise õppepäev Tartus. Ometi kujunesid 1991. aasta 13. ja 14. juulil Räpinas toimunud tasulised silmastamise õppepäevad teedrajavaks. Need organiseeris kaugõppe osakonna juhataja Valve Tambets (1959 Annist). Huvi oli suur, õppijatest meenub näitleja Lauri Nebel. Ülo Vooglaid oli huvitatud, kuidas õppusi läbi viime ja abistas meid nõuannetega. Ei mäleta enam osavõtutasu suurus, aga seda pidas ta liiga väikseks. Soovijaid jätkus ka kordusõppusele 6. augustil. Praktistil tööd aitas juhendada hiljuti aianduskooli lõpetanud Külli Vainjärvi (1991 Kirotar). Rooside silmastamist õpetas Arvet Juhanson oma koduaias, temalt käidi tookord ostmas roosiistkuid. Võimalik, et just neist õppepäevadest said innustust järgmised, millest aja jooksul arenes kooli tänane täienduskoolitus.

19. augusti hommikul nägin kummalise unenäo. Praeguse loomemaja juures oleva, nüüdseks lammutatud maja naabruses seisis tank. Läksin lähemale asja uurima ja puutusin seda. Tank vajus naabrusesse kaevatud süvendisse, mille põhjas askeldasid sõdurid. Ehmu-sin ärkvele. Kui unenäost kõõgis toimetavale kaasale rääkisin, kuulsime raadiost teadet Moskvast toimunud Janajevi riigipöördekatsest. Järgnesid paar ärevat päeva, mille kestel tegelesime punase sõstra paljundamisega. Õpilased olid katsetega selgitanud, et augusti lõpp on parim aeg punase sõstra paljundamiseks ja paremini juurduvad ladvapistikud. Pidime seda aega kasutama. 20. augusti õhtul otsustas ülemnõukogu taastada Eesti Vabariigi iseseisvuse.

Uus kooliaasta

Uut kooliaastat alustas õppedirektori-na Malle Rätsep. Toivo Niiberg oli koolist lahkunud. 9-klassi lõpetanud hakkasid õppima äsja valminud 4,5 aastase aianduskeskkooli õppekava järgi. Nende kursusejuhatajaks sai Maie Kaarlõp (1969 Hering, Vaino). 5–6. septembril külastas meie kooli rühm Rootsi noor-aednikke. Vaike oli tõlgiks ja saatmisel Tallinna minagi nendega. Pärast külaliste lahkumist saime Tallinna hotelli juures ärasõitu oodates kuulda Eesti Vabariigi tunnustamisest N. Liidu poolt. Pärast Tartu rahu tunnistas idanaaber

meid taas iseseisva riigina. Nüüd järgisid seda teisedki riigid, millega alustas Island juba 22. augustil.

19. detsembril arvati Tallinnas puuvilja-taimede soovitussortimenti esimesed astelpajud. Need selgusid Rõhu sordikatsepunkti katsetest. Istandiku reavahedes kasutas katsepunkti juhataja Olev Arru rohukamarat, et niitmisega hõlbustada võitlust tekkivate juurevõsudega. Seni oli sellist maakasutust Eesti kliimas ärilistes puuviljaistandikes sobimatuks peetud. Nüüd on niidetav rohukamar istandike reavahedes väga levinud maakasutusviis.

Õpetajate atesteerimisel kinnitati mu taotlus, mis tähendas palgatõusu. Aga milleks raha, mille väärtus kahanes ja kauplused olid tühjad. Võimalik, et just siis ei antud mulle Tallinna kohvikus kohvi juurde ei suhkrut, ega piima. Teelusika sain ometi palumata. Mõru kohvi limpsides meenus nõukogudeaegne puhvet Tartu vaksalis, kus müüdi *buterbrodi* ilma või (*butter*) ja leivata (*brod*). Sealne venekeelne *butterbrod* oli õhukese juustulõiguga ilma võikatteta saiaviil. Küllap sel ajal, kui juustu veel oli, rippusidki lihapuuduse tõttu kauplustes plakatid „Juust igale toidulauale!“.

Räpina Sovhoostehnikumi õpetajad 1. septembril 1991

1992 – kõrgem aianduskool

Kaupluseletid jäid hõredaks. Mõndagi vajalikku sai osta vaid elanikele jagatud talongide olemasolul. Igapäevaelu häiris sularaha vähesus. Palga maksmine viibis. Rahva rahulolematuse tõttu asendus Savisaare valitsus jaanuaris Tiit Vähi spetsialistide valitsusega. Mais võeti kasutusele tšekiraamatud, et vähendada sularaha vajadust. Vahel saime ka devalveerinud sularaha ja seni defitsiitset kaupa. Räpina vallavalitsus kolis mõisahoonesse, alevivalitsus sai ruumid politseimajja. Veider, et naaberomavalitsuste keskused olid peaaegu naabermajades. Septembri lõpus alustas tööd esimene sõjajärgne riigikogu, valiti presidendiks Lennart Meri ja moodustati Mart Laari valitsus.

13. jaanuaril suri 92. eluaastal Vabadussõjast osavõtnud puuviljanduse õpetaja Otto Tigane. Matuspäevaks olid aasta alguse pehmed ilmad asendunud talvekülmaga. Jaanus Allika (1986) üllatas plaanidega talu ostmisest Järvamaale, öeldes nii ära talle pakutud puuviljanduse õpetaja kohast. Laitsin tema valitud ebasobivat asukohta aianduse arendamiseks. 26. veebruaril andsime kaarhallis asuvas Räpina Kultuurimajas meeskoori 40. aastapäevakontserdi. Selles kehva õhustusega hoones toimusid ka kino-seansid.

Sageli käisin Tallinnas. Kuulusin Haridusministeeriumi bioloogia ainekomisjoni, Eesti aiandusliidu puuviljanduskomisjoni, kohtusin ajakirjade toimetajatega. 4:30 Räpinat läbiva otseühendusbussiga jõudsin tööpäeva alguseks pealinna. Tagasisõit algas 17:00. Nii sain pealinnas veeta tiheda tööpäeva, busis aga arutusele tulevad küsimused rahulikult läbi mõelda ning vajadusel magada. Mulle selline töökorraldus sobis. Tagasiteel põikasin sageli kodutallu Roogojale. Sel aastal koostasime vend Unoga (1957) raamatu „Viinamarjad koduaiast“ käsikirja. Märtsis sain vennalt omajuurse tsitruse 'Skierniewice Ponderosa'. Taim viljub mu aknalaul veel kolmkümmend aastat hiljemgi.

24. aprillil külastas Rootsi kuningapaar Tallinna. Samal ajal olin minagi pealinnas kuid hoopis kohtumas Ülo Vooglaiuga tema kodus. Andis nõu, kuidas käituda, kui erastamise käigus koolile liiga tegema kiputakse.

Külas Otava Aianduskooli õpetajatel

Välisreis Soome

18.–22. maini olime koosseisus Malle Rätsep, Malle Terepson (1959 Zernant), Maie Kaarlõp (1969 Hering), Tiina Paasik, Arvet Juhanson, Kalev Matson (1961), Urmas Nagland (1956), Arvi Lepisk (1978) ja mina Soomes Otava põllu- ja aiakooli külalisteks. Tõlgiks oli meiega Koit Pedosk, kellelt talvel saime mõned soome keele tunnid. Helsingis laevalt maale astudes mõtlesin, et see on mu esimene samm võõrvägedest vabal maal. Nõukogude väed olid veel Eestis, ent nende Porkala baas Soomes juba likvideeritud.

Käisime neil päevil Savonlinna metsakoolis ja Olavinlinna linnuses, Punkaharjul, Kerimäe puukirikus, Mäntsälä aia- ja põllukoolis. Külastasime õpetajate kodusid. Erkki Kolehmainen kinkis meile Kaleviga pookimisnoad, mida ma kaua kasutasin. Puuviljanduse õpetaja Anssi Krannila näitas meile äsja ostetud vesivoodit. Huvi pakkusid kattelooriga põllud, mis siis veel Eestis haruldane.

Soomes kaubakülluses andis tunda, et oleme tulnud vaeselt maalt. Sõime ehk ülearu aplalt, meeldisid banaanid. Maie rõõmustas, kui sai igaühelt sünnipäevakingiks soome marga.

20. juunil, Eesti krooni taassünni päeval, lõpetas mu tütar keskkooli. Esimesed kroonid saime vene rublade vastu sama päeva hommikul mõisahoones. Need sobisid annetuseks õhtusel

kontserdil muusikakoolis, mis siis asus võimla naabruses nn Koiva majas. Enne kontserti jalutasin miskipärast üksinda inimtühjas alevis rõõmsa tundeaga, et Eesti on tõesti tagasi tulemas.

11. juulil suri Rõhu sordikatsepunkti asutaja Olev Arru. Tema juhtimisel loodud eeskujulik puuvilja- ja marjaaed oli aastaid meie ekskursiooniobjekt. Nende usaldusväärseid katsetulemusi kasutati muudatuste tegemisel soovitus-sortimendis. 16. juulil käisime koos aiandusagronoomi Hillar Seli (1985) ja sõiduõpetaja Kalju Johansoniga (1973) Olevit saatmas Puhja kalmistule. Olev Arru alustatud jätkas samaväärselt oma surmani 30.9.1999 Tiitu Siimisker.

Suvel valmistusime EPMÜ aiandustudengite 3. lennu vastuvõtuks. Nema õppisid Räpinas kogu esimese ülikooliaasta. Õppeaasta lõpus valiti need, kes pääsesid ülikooli. Ülejäänud jätkasid meil uue õppekava alusel ja lõpetasid hortonomidena. 1. septembril 1992 alustasid oma tudengipõlve Räpinas kaks EPMÜ õpperühma. Nad lülitusid aktiivselt meie kooliellu ja töid endaga kõrgkooli õhustiku. Üheks kursusejuhatajaks oli Vaike, kes jäi selleks kuni siiajäänute lõpetamiseni.

Kujunenud koostöö ülikooliga oleks meile sobinud, ent hääbus ometi küm-nendi lõpus. Ja seejärel kadus sõna kõrgem kooli nimestki. EPMÜ aednike 4. lend oli Räpinas vaid kevadsemestril.

Seal õppisid kaks tütarlast Mari- ja Mordvamaalt. Koostöös EPMÜ-ga koolitatud neljast aednike lennust on praegu tuntud ettevõtja Kristjan Kalgan (1991), puukooliomanik Mihkel Saar (1993), Tallinna botaanikaia vanemaednik Anu Kaur (1993), Eesti Maaülikooli professor Ulvi Moor (1994 Ermel) jt.

8. oktoobril saatsin kooli aia tutvustamisel Norra Gjennestadi aianduskooli delegatsiooni. Neist kujunes meile oluline sõpruskool. Öhtul korraldas Virge Mastik (1982 Ojavee) nendega koosviibimise kooli baariruumis.

Oktoobri lõpus algasid külmad. Kesk- kütte rikke tõttu olid klassiruumid jaedad ja haigestusin. Välja kuulutatud sorditunnustamise õppepäeva pidime edasi lükkama. 15. detsembril lülitati välja aednikumaja keskküte, kus asus meie pere ametikorter. Nüüd läks vaja seni harva kasutatud puupliiti ning pottkiviahju, milles ka ahjutoite tegime. Avastasime alevi tunnisauna, mille eest maksime kaheksa krooni.

Viinapuud

Olime koos Harjumaal elava vend Uno- ga (1957) hakanud koguma viinamarja- sorte. Räpinas kasvas aednikumaja seinal ja minu aias kokku paarküm- mend sorti, mida soovijatele ka paljun- dasin. Haiguse ajal alustasin Mati Laa- ne (1966) soovitusel kirjavahetust Tom Plocheriga, viinamarjahuvilisega Min- nesotast. Sellest arenes siiani kestav sõprus. Saatsin temale Eestis levinud sortide pistoksi ja sain temalt sealseid, peamiselt Elmer Swensoni sorte. Algul

Rühm EPMÜ 3. lennu aiandustudengeid pärast lõpetamist külas kursusejuhatajal

toimus see Peeter Viikholmi Kloostri- metsa puukooli vahendusel. Tõlgina aitas mind Vaike, pikapeale hakkasin sõnaraamatu abil Tomi kirjadest midagi taipama. Oli tekkinud stiimul inglise keele õppimiseks. Vaike korraldas kolleegidele keelekursusi ning õpetas alates sügisest pensionile läinud Koit Viimsalu asemel ka ajalugu.

Koolile oli 1992. aasta ebasobivate muutuste algus. Sovhoostehnikumi likvideerimisega kaotasime suure osa senisest praktikabaasist. Taimede pal- junduskompleksi ja puuviljahoidla sai Tiit Kaasiku AS Pühajõe talu. Nendega meie koostöö jätkus, kuna sinna jäid ka mitmed endised sovhoostehnikumi töötajad.

Erastamise käigus, mida taimede pal- jundamiskompleksi rajaja Ülo Zirnask (1945) põhjendatult kritiseeris, ei ar- vestatud kooli ja õpilaste tööpanust. Koolile jäi vaid aegunud tehnikaga väi- ke õppemajand. Tallinnas ei mõistatud õppemajandi ja kaugõppeosakonna olulisust, ega toetatud kooli soovi neid säilitada. Pidime oma jõul vastu voolu ujudes hakkama saama. Võlgneme tänu tolleaegsele direktorile Mati Kiro- tarile (1964), õppemajandi töötajatele (juhataja aastatel 1991–96 Kalju Hal- jasmägi) ning kaugõppe osakonna ju- hatajale Valve Tambetsile (1959 An- nist), et uhke nimega Räpina Kõrgem Aianduskool üldse püsima jäi, suutes säilitada tööks vajaliku õpilaskonna ja hädavajaliku praktikabaasi.

1993

Talv oli pehme ja vähese lumega. Mai lõpus ja juuniski öökülmad, septembri alguses taas. Novembri alguses nädala- päevad lumetut paljaskülma. Katsime lehtedega kloonaluseid ja maasikaid. Oli ebasobiv aasta aiandusele. Räpina kollektsooniaiast saime ometi hea maguskirsisaagi, mille kaitseks lindude eest ostsime vanu kalavörke. Augustis sai Räpina linnaõigused.

Aiatööpraktika ja abiaedniku eksam

Uutes õppekavades oli olulisel kohal aiatööpraktika, mida juhendasid õppe- majandis Siina Ilves (1976 Reiljan), Maiken Merevoo (1989 Meensalu), Helve Eesmaa (1980) jt. See toimus

pärast aineõpetajate juhendatud õp- pepraktika päevi. Aiatööpraktikal õpila- si tasustati, eelistatult tükitöö arvestu- ses. See pidi ergutama kiiremini tööta- ma, et kujuneks töövilumus. Õpilaste töökohti vahetati, et nad puutuksid suve kestel kokku võimalikult paljude aiatöödega. Erandina lubati sooritada aiatööpraktika ka mujal, kuid enamasti polnud seal nii mitmekesisest aiandit kui kooli juures. Ometi juhtus aiatööprakti- ka sooritamist mujal üha sagedamini.

Aiatööpraktika lõppes abiaedniku eksa- miga, mida korraldasime juba kaheksa- kümnendatel aastatel. Eksamile pääses pärast praktikapäevikute läbivaatamist

juhendaja poolt. Eksamikomisjonis olid kolme põhiaine õpetajad. Komisjoni esimeheks kutsuti mõni aiandusette- võtja lähikonnast. Eksamil tuli tunda taimi ja demonstreerida töövõtteid. Samalaadse eksami sooritasid sel aastal 31. juulil kaugõppe abiaednike 1. lennu õpilased kooli lõpetamisel.

Puuviljanduse õppepraktika jätkus se- nise kava järgi. Puukoolitöid tegime õppemajandile jäänud puukoolis. Too- detud istikud (ka sammaselupuud) olid koolile oluliseks tuluaallikaks. Tulu saadi vaarika- ja sõstrakasvatusest.

Aiatööpraktika jaoks jäid puuviljaistandikud ja köögiviljapõllud väikeseks. Pärnaõie talu maadele jäänud noores õunaaias saime jätkata võra lõikuse õppepraktikat ning loa istutada veel kaks uut õunapuuri. Ei saanud enam seostada õppe- ja aiatööpraktikat suurtel põldudel, nagu olime teinud varem. Tiit Kaasik lubas meil kasutada erastatud AS Pühajõe talu praktikakohana. Paljunduskasvuhoones jagasime ja istutasime maasika katseklaasitaimi, hoidlas sorteerisime õunu ning varusime õunaseemet. Töötasu õppepraktika ajal reeglina ei makstud, pidime arvestama omaniku töökorraldusega. Õunte voorkoristamiseks oli neil hoidla ja tehnika kuid viljapuuaiad olid koos maaga tagastatud endistele omanikele. Maasikakasvataja Kalmer Kasvandi ettepanek nende majandamiseks aiaomanike kooperatiivina ei leidnud toetust. Osa sovhoostehnikumi õunaaedu jäid hooldamata ja võsastusid peagi.

Tekkisid suhted teistegi eraomanikega. Ülo Zirnaski, kes oli meie endine õpetaja, rendipõllul korjasime maasikaid ja varusime maasikaistikuid. 10. mail sõitsime praktikale Võrtsjärve ääres asuvasse Toomas Jaadla Marjasoo tallu: tegime kilerullidesse jõhvikaistikuid, rajasime istutamise ja külviga uusi jõhvikaistandikke. Need praktikapäevad olid kohtadel hästi ette valmistatud, sest eraomanikud soovisid saabunud tööjõudu otstarbekalt kasutada. Koolile lisandusid sõidukulud.

Sel suvel lõpetas esimene uue õppekava järgi õppinud aianduse erikursus. Riigieksamite komisjoni esimees oli Toivo Univer (1958) EPMÜ-st. Kostitasin lõpetajaid viimase riigieksami eel maguskirssidega 'Prima', mis valmisid 18. juuniks. Lõpetasid ka meie tulevased õpetajad Andres Vaasa ja Aivar Parksepp. Samuti Viljar Vaherpuu, kes rajas 1998. aastal Rāpinas aiamarju varuva ja käitleva pereettevõtte Figuraata OÜ.

Ajakirjas *Aiandus*. Mesindus ilmus esimene Rāpina sirelisorte tutvustav kirjutis. Vaike tõlkes trükiti Minnesota viinamarjakasvatajate liidu ajakirjas artikkel Eesti viinamarjakasvatusest.

Sõpruskool Norras

Pärast jaanipäeva külastas meid Gjennestadi kooli ekskursioon Norrast. Kutsuti kolm meie õpetajat külastäguile nende kooli. Valik langes Raimo Kiudorfile (1960), minule (1965) ja Vainkele, kes oli ühtlasi tõlgiks.

Viibisime reisil Norra sõpruskoolidesse koos Helme kooli kahe õpetajaga (õppedirektor Tarmo Tamm ja kaugõppes meil lõpetanud Liina Kolju) 5.–19. septembril. Meid tutvustati põhjalikult sealse tootmisega, eriti aiasaaduste kaubastamisega. Räägiti nende pakendite taaskasutussüsteemist. Huvitav oli kogeda sealse kristliku erakooli igapäevaelu. Korraldati retk mägedesse ja lähedal olevale saarele, õppekäike aiandusettevõtetesse. Võõrastav oli näha saagi koristamata jätmist noores õunaaias ja kindlatel nädalapäevadel põhu põletamist põldudel. Seda põh-

jendati majandusliku otstarbekusega. Nägime kilesse pakitud heinapalle, mis meil veel uudsed. As'is asuvas Maaülikoolis võõrustas meid aastates pikakasvuline professor Bjarne Ljones, kes oli veerandsaja aasta kestel uurinud ligi saja viinamarjasordi sobivust Norras. Keetis kohvi, valas viinamarjamahla. Tagasihoidlikusest jäi meil maitsmata sealne viinamarjavein.

Aianduskoolis toimusid aastaid Tartu tantsuklubi Stiil suvised tantsulaagrid. Õpetajateks olid Jaan ja Hele Siilak. Oma siinviibimise lõpetasid nad alati tasuta esinemisega Rāpina rahvale ja vanematele, kes lapsi koju sõidutama tulid.

15. detsembril esindasin kooli Tallinnas sordivaliku ekspertkomisjonis. Henn Vilbaste tutvustas Nigula looduskaitsealal aretatud viit jõhvikasorti, millised arvati soovitussortimenti. Nüüd tuli mõelda jõhvika sordikollektsiooni rajamisele kooli õppeaeda.

Gjennestadi Aianduskoolis praktikal

1994

Toimus taliolümpia Lillehammeris. Veebruari algul langes öösiti temperatuur -30°C ja külmus aednikumaja veetorustik. Hakkasime kandma eluks vajalikku vett mitmesaja meetri kaugel jõekaldal asuvast allikast. 27. märtsil suri ootamatult aianduskooli kauaaeg-

ne õpetaja Olev Rajaväli, kelle toel töötas neil aastail allika naabruses asuv vesiveski. Käisin isegi koos äia perega seal saiajahu tegemas. 31. augustil lahkusid Eestist viimased vene väed. Ööl vastu 28. septembrit hukkus reisiravlaev Estonia. Jaan Aruste (1986),

kes korraldas tol ajal aianduskoolis kultuuritööd, organiseeris leinapäeva läbiviimist. Mart Laari valitsus asendus Andres Tarandi jõulurahu valitsusega.

Koolimajas töötas medõde, juuksur, hambaarst. See oli mugav nii õpilastele kui töötajatele.

Agronoomiõpe ja riigieksamid

Uue õppekava alusel õpiti lõpukursustel aiasaaduste tootmistehnoloogiaid. Puuviljanduse aines koostas iga õpilane oma aiatööpraktika ettevõtte jaoks mõne istandiku rajamise või hooldamise kohta aiaplaani ja tehnoloogiakaardi. Arvutustega leiti tööjõuvajadus ning materjalikulu, rahalised kulud ja tulud. Kellel see paremini õnnestus, võis teha arendada lõputööks. Selle edukas kaitsmine asendas lõpueksamit samas aines. Igat lõputööd retsenseeris kaks õpetajat. Oli juhuseid, kus sama tööd hinnati erinevalt. Enamasti lubati ka kehva hindega tööd kaitsmisele ja juhatus, et mõned suutsid seal imet teha. Retsenseerisin üht lõputööd bonsaist, mis koosnes vaid kirjanduse refereeringutest. Minu küsimusele isiklikest kogemustest bonsaidega järgnes suurepärase kaitsekõne. Sellest selgusid autori praktilised kokkupuuted teemaga. Maaülikoolis jõudis ta peagi doktorikraadini.

Lõpukursustele jäid veel mõned suuremaid eelteadmisi nõudvad õppepraktikapäevad. Puuviljanduse aines oli selliseks tööks puukooliväljade tunnustamine enne istikute väljakaevamist. Selle käigus tuli määrata sortide piirid puukoolireal ja prakeerida sorditud ning haigustunnustega istikud.

Tehnikumide riiklikud kvalifikatsiooniexamidid olid kokkuvõtteks õpingutest. Nendeks valmistusid nii õpilased kui kool tervikuna. Igaleksamile eelnes nädal ettevalmistusaega. Aianduse erialal oli 3–4 eksamit, uue õppekava järgi kindlasti kõõgiljandus, puuviljandus ja iluaiandus. Eksamikomisjoni

esimees määrati ministeeriumist. Enamasti tuli ta kohale päev varem, et tutvuda dokumentatsiooniga ja olukorraga koolis. Oodati tema kõnet lõpuaktusel ja kokkuvõtet õppenõukogus pärast aruande koostamist. Riigieksamite hindeid peeti aineõpetajate ja kursusejuhatajate töö hindamise mõõdupuuks. Kooli poolt oli eksamikomisjoni sekretär, kelle töö tasustati, nagu eksamit kuulavatel aineõpetajatelgi. Eksamiruumi kujundasid aineõpetajad ja laborandid vastamisel kasutatavate näitvahenditega. Nende valimisel abistasid eksaminandid. Piletis oli kolm teoreetilist küsimust. Ise olen õpilastele hinnangu andmisel arvestanud ka näitvahendite kasutamist ja töökogemusi praktikaperioodidelt. Uues õppekavas olime mõelnud neilegi, kellel mõni riigieksam ebaõnnestus. Aiandusagronoomi diplomi asemel said nad lõpuaktusel abiaedniku tunnistuse. Riigieksamit võis asendada lõputöö kaitsmisega mitmes aines. Einar Kikkas (1994) kaitses lõputöö kõigis kolmes aiandusaines. Osaliselt inertsist jätkus tehnikumi ajal kujunenud riigieksamite tava kuni sajandi lõpuni. Komisjoni esimeesteks olid nüüd EPMÜ õppejõud.

Põhikooli lõpetanutel, kes soovisid astuda kõrgkooli, tuli sooritada vajalikud riiklikud examid üldainetes. Kui soovijaid polnud palju, sai seda teha koos Räpina Keskkooli abiturientidega.

Õppepäevad

Õppepäevad olid kujunenud koolis uueks tasuliseks õppesuunaks, milliseid korraldas kaugõppeosakonna juures Valve Tambets. Vajadusel olid ka pike-

mad kursused. Nii on märtsis alanud sorditunnustamise kursus puukoolitõetajatele jätkunud marjade ja puuviljade valmimise ajal.

Veebruaris toimunud õppepäevadel „Äriline maasikakasvatus“ esinesid õpetaja Sirje Tooding (1975) ja maasikakasvataja Ülo Zirnask (1945). Vahel olime ise õpilased. 3. märtsil esines kooli saalis Minnesota maasikakasvataja Franklin Skaff, kellelt Ülo sai ideid tehnoloogiat väljatöötamiseks, milles kasvatas maasikat koos rukkiga.

Metsamarjakasvatus õppekavasse

30. märtsil esines aianduskoolis metsamarjadest Toomas Jaadla. 14. mail käisime õpilastega Võrtsjärve naabruses, tema Marjasoo talus praktikal, kus tegime jõhvika pistikuid kilerullidesse. Sellest kultuurist huvitus Merrit Võsumägi (1994 Shanskiy, Noormets), kes paljundas kooli kollektsiooni rajamiseks eesti jõhvikasorte. Pistikud tõi aretajalt kaugõppija Agu Roht (1995). Aianduskeskkooli poisid kaevasisid sügisel jõhvikalava jaoks kooliaeda süvendi. Sellesse paigutati Määrastu rabast toodud niisked turbapätsid, mis kaeti freesturba kihiga. Kevadel istutati sinna ettekasvatatud jõhvikataimed. Niimoodi, uusi soovitussorte ise paljundades, uuendasime oma taimekollektsioone oludes, kus vajalikke istikuid polnud või raha nende ostmiseks vähe.

Sirelid lillekollektsiooni

Iluaianduse õpetaja Maie Kaarlõp (1969 Hering, Vaino) alustas uue lillekollektsiooni loomisega praktikamaja ja õunahoidla vahele. Egne Aavik ja Jutta Reintam (1994 Lopp) kavandasid ringikujulise põhiplaani lilleaia, mis õppepraktika korras üheskoos rajati. Selles olid alad Rein Joosti (1964) pargirooside ja Räpina sireliaretiste jaoks. Vajasime võrdluseks tuntud sirelisorte. Rein Joost saatis meile nende ('Cavour', 'Reaumur', 'Lucie Baltet' jt) pookoksi, millest siin istikud kasvatati. Hiljem on sirelite istutusala laiendatud ja seal kasvab nüüd enamik Adolf Vaigla (1939) 23 sirelisordist.

Kooli 70. aastapäev

Kooli 70. aastapäeva tähistati 18. juunil vilistlaste kokkutulekuga. Osavõtjaid polnud palju, sest samal päeval peeti Tartus laulupidude 125. sünnipäeva.

Riigieksami komisjon – Karin Kask, komisjoni esimees, Malle Rätsep ja Arvi Lepisk

Kohtusime üldhariduskoolide õpetajatega, kes põhikoolide V klassides aian- dust valikainena olid õpetama hakanud. Heldur Aas (1963) tõi Virumaalt oma aiast valge mooruspuu seemiku, see kasvab nüüd õppeaias magnooliate juures.

Sõpruskoolid

Jätkus koostöö Soome ning Norra koolidega õpilasvahetuse ja vastastikuste külaskäikudega. Sirjel arenes kestvam side Tahvoste puukooliga, kus ta praktiseeris pikemat aega. 16.–25. mail oli Rāpinas Norrast Agnar Kvalbein koos nelja tüdrukuga. Korraldasime neile praktikapäevi ja ekskursioone, Ingrid Kangus (1995) abistas tõlgina. Tema õppis pärast Rāpinat veel Gjennestadis ning töötas pärast seda vabatahtlikuna Iisraelis, ka tsitruste ja avokaado istandikes. 21. mail käisime koos Norra kü-

alistega Ülenurmel põllumajandusmuuseumis ja Helme kutsekoolis. Ka Raimo Kiudorf (1960) oli meiega. Jaanipäeva paiku saabus Gjennestadi delegatsioon koos direktor Petterseniga. Norra noortekoor Underveis andis kontserdi Rāpina kirikus. Koori liikmed majutati kohalikesse peredesse.

11. augustil võrrustasime Eesti põllumajanduskoolide aiandusõpetajaid, kellele tutvustati maasika istikukasvatust AS Pühajõe talu paljunduskompleksis. Jänedalt olid kohal mu tütre klassijuhataja Rehemaa ja mesinduse õpetaja Sildnik. 1. septembril alustas aianduskoolis õpinguid 165 õpilast päevases õppevormis ja 150 kaugõppijat. Kuidas oleks kool toiminud viimasteta?

23. novembril tutvustas Tõnu Pira õpetajatele arvuti käsitlemist. Siitpeale

hakkasin käima arvutiklassis, kus töötas õhtuti õpilasi ja kuhu sisenedes pidime vahetama väljalatsid. Alustasin õppemajandi istandike algandmete vormistamist arvutifailidena, mida õpilased said kasutada oma iseseisvate tööde tegemisel.

15. detsembril sõitsime Sirje, Siina Ilvese ja Kaie Matsoniga (1970 Runthal) Pühajõe talust Tallinna puukoolide nõupidamisele. Veidi enne meie jõudmist Mäosse oli seal tapetud kaks politseinikku. Sellesse kohta püstitati hiljem mälestusmärk.

Vaike liitus keskkooli võimlas teispäeviti koos käiva Eeva Peebo juhendatava võimlemisringiga. Mina hakkasin käima esmaspäeviti kiriku talvekabelis toimuvatel kooriharjutustel.

1995 – Valdur Madisson direktoriks

Talv oli pehme, sajud kevadel, suvi sügiseni soe. Soodne aiandusele. Jahe- nes novembris, parasjagu paljaskülma. Jõulud lumega.

6. jaanuaril olime Võrus keeleõpetajast kolleegi Elsa Reimi matusel. Peielauas kõneldi tema raskest saatusest Siberis. Ta elas seal üksinda kolme lapsega, kellest üks suri. Kui tekkis võimalus saada tööd võõrkeeleõpetajana, laenas kohalik venelanna talle tööks sobivad riided. Pärast Eestisse naasmist toetas direktor Kärbis teda, nagu teisigi küüditatuid, keda paljud ei riskinud tööle võtta.

2. veebruaril käisime kolleegidega õn- nitlemas Sirje Toodingut nende hiljuti valminud uues kodus. Nüüd jagab pensioniikka jõudnud perenaine seelses aias ja puukoolis aednikutarkusi soovijatele.

Bussireis Hollandisse ja Belgiasse 17.–26.2

Selle reisi organiseeris Tiit Kaasik Pühajõe talust. Kaua aega võttis riigipiiride ületamine. Minnes ootasime Leedu – Poola piiril terve päeva ja nägime, kuidas salakaupa üle piiri püüti toimetada. Kaaslastest Mare Kõks Rõngust (1959 Tart), Kaie Matson (1970 Runthal) ja Hedi Kaldmäe AS Pühajõe talu, Herkki Saaremägi AS Ceres (1971) jt. Ööbimis- kohaks sai Amsterdamis City Hotel (Prins Hendrikkade 130). Jalutuskäiku- del linna nägime rohkesti kanaleid,

jalgrattaid, üksikuid joobes narkomaane, elusat reklaami punaste laternate tänava akendel. Äärelinnas ning maal jäid meelde pruunid kivistused, väikeste majade puhtad aknad, millest võis vaadata kardinateta tubadesse.

Hollandis tutvusime Alkmaari lähedal asuvate seemnekasvatustefirmaga Enza Zaden ja Bejo Zaden, käisime Põhjame- re rannikul. Muljet avaldas maa maksimaalne kasutamine. Vaid teede äärtes märkasid kitsaid looduslikke alasid. Belgias külastasime Waterloo lahingu- paika ja Gembloux mikropaljundus- keskust. Nemaad aitasid rajada meie kooli taimede tervendamise ja paljun- damise kompleksi, mida kasutas nüüd Pühajõe talu. Mõned meist jõudsid Eesti tagasi Utrechtis turult ostetud au- toga. Tagasiteel sõitsime Hollandis mööda pikka meretammi ja nägime palju tuulegeneraatoreid. Enne sü- daööd jõudsimme Hamburgi ja kasutasime juhust jalutada öisel Reeperbahnil. Sõites läbi Poola jäi sellest mulje kui hooldamata maast. Äsja oli toimunud rahareform, mille järel 10 000 endisest zlotist (PLZ) sai üks uus zlott (PLN). Kauplustes kehtis ka saksa raha, kuid tagastusrahana anti vaid vanu zlotte. 4 DEM eest sain ölle, küpsisepaki ja 50000 zlotti. Tee ääres nägime palju puuvõõrikuid (Viscum), ka viljapuudel.

5. märtsil valiti Eesti 8. riigikogu, milles

osales äsja moodustatud Reformiera- kond. Valitsuse moodustas Tiit Vähi Koonderakonna ja Maarahva Ühendu- se ning Keskerakonna koalitsioon. Seda aastakümnet mäletame üleminekuaja- na, kus seaduslikkus hästi ei toiminud. Aasta alguses avastasime oma aias muruniiduki varguse. Suvel läks kadu- ma võrguga kaetud kirsisaak ja aiast viidi öösel nõõril kuivavat pesu. Politsei ei suutnud süüdlasi leida.

Tartus, Eerikal esines 22.–23. märtsil Burke Mc Neill Ontariost Kanada aian- dusest. Seal tutvusin aiandushuvilise Harri Poomiga, kes soovis tulla õppima meie kooli kaugõppe teel. Õpetajakut- sega noormees valis õpinguteks lühe- ma õppeajaga abiaednike rühma.

Reis Lätti

25. märtsi varahommikul jõudsin Gvido Dobelise kutsel rongiga Riiga, kus nen- de viinamarjakasvatavate seltsi koosolekul tutvustasin viinamarjakasvatust Eestis. Tõlgiks oli kohalik eestlanna Imbi Strenga Läti Eesti seltsist. Riias näidati mulle 1992. aasta talvel toimu- nud veriste sündmustega seotud kohti. Tõin kaasa pirnipuu 'Suvenirs' pookoksi ja viinapuu 'Zilga' juurdunud pistikuid. Järgmisel hommikul jõudsin tagasi Ees- ti. Septembris ilmus ajakirjas Maakodu Gvido Dobelise artikkel „Läti viinama- ri“.

Uus direktor

31. märtsi koosolekul andis Mati Kiro-tar (1964) direktoriameti üle Valdur Madissonile (1959). Järgmise veerand-sajandi pühendas Mati Räpina Vabaha-riduse Ühendusele, mis sai ruumid tühjaks jäävas mõisahoones. Seal alus-tas tööd rahvakool, tegutses nukutea-ter. Hoones paiknes ka koduloo- ja aiandusmuuseum. Vabahariduse ühen-dus hakkas välja andma tiitleid Maa sool eduka haridus- ja kultuuritegevuse eest. Kokkuvõtte tehtud tööst ilmus raamatuna 2021. aastal.

5. mail lõpetasid Räpinas hortonoomi kutsega 15 noort EPMÜ aednike 3. lennust, kes siin sooritasid kogu stuu-diumi. Kadri Poom ja Margit Purret abistasid meid kooli ajal nädalavahe-tustel Vaike kodutalus sõstraistandike rajamisel. Tallinna botaanikaaias töö-tav Jaan Mettik esineb sageli meedias.

10. juunil suri Jõgeva sordiaretusjaama teenekas köögiviljaaretaja Valve Jaa-gus. Seal õpilastega ekskursioonil olles, oli ta meile rääkinud huvitavaid lugusid oma isast, kartuli sordiaretajast Julius Aamisevast. Minu kooliõde Räpinast Maia Raudseping (Teemaa 1965) oli köögiviljade aretajana Valve lähedane kolleeg. Aedoa sordi 'Vaia' nimigi on saadud kahe aretaja eesnimedest.

3. juulil sõitis Toomas Oja bussiga koos pargiaednik Helve Eesmaaga (1980) vastu Soomest tulevatele praktikanti-dele. Sain minagi koos nendega Tallin-na ja tõin firmast Schetelig taimekas-sette, millega olime tutvunud Norra sõpruskoolis. Soome õpilastele pakkus huvi kireva tehnikaga heinategu Eestis. Taastatud väiketaludes veeti heina sõiduauto järelhaagistega, või oli trak-tori järel haakes endisaegne hobu-looreha. Soomlasi üllatasid niidukite järel toitu otsivad toonekured.

Ekspursioonid ainekavas

puuviljanduse

Ühe viimastest ainele eraldatud prakti-kaapäevadest kasutasin ekspursiooniks, enamasti Polli teadusasutusse ja Rõhu sordikatsepunkti. Neile lisandusid paa-ritunnised õppekäigud läheduses asu-vate väiketootjate juurde. Sel suvel tutvusime kooli sekretäri Veldi Annomi ärilise maasikaistandikuga, mis rajati Soome sõprade eeskujul. Hiljem said Annomitest ühed esimesed jaanalinnu-kasvatavad Eestis, kuni lõpuks Soome

Kogu stuudiumi Räpinas läbinud EPMÜ tudengid lõpupäeval

1965. a lõpetanud b-kursuse kokkutulek Lammasmäel

elama läksid.

Tutvumine tema ainele oluliste kohta-de ja inimestega on tähtis igale õpeta-jale. Ülikoolis rõhutas Ülo Vooglaid, et kirjandusest saame ülevaate vaid vald-konna ajaloost. Teaduse hetkeseisust annavad aimu isiklikud kontaktid. See-pärast püüdsin osaleda aiandusalastel üritustel, kus kohtusin nii teadlaste kui tootjatega. Meie esindaja kandis kooli-le kehvadel aegadel ka sõnumit: elame veel!

18. augustil olime õppemajandi uue juhataja Hans Kivesti, Hedi Kaldmäe ja Siina Ilvesega Polli katsebaasi 50. juu-belil. Robert Piirilt saime kaasa suu-reöilise toompihlaka istiku. 10. sep-tembril külastasime Tallinna aiandus-messi. Seniseid näitusi asendasid nüüd messid, kus ka meie kool end tutvus-tas. Otsisin võimalusi viinamarjaraama-tu kirjastamiseks.

Kokkutulek Kunda Lammasmäel

Viibisime seal 15.–16. juulil kursuse-venna Elmo Õunmaa (1965) kutsel. Olime lõpetanud tehnikumi 30 aasta eest. Kunda oli tookord väga tolmune tööstussaastega piirkond. Kokkutule-kuks üriti Lammasmäe puhkemaja ja see oli korraldatud läbimõeldult. Olime veel noored, ega kippunud õhtuks ko-ju. Pidasime Elmo 50. sünnipäeva.

Kirikukoori ekspursioon

Kirikukoori ekspursioon 4. augustil Kõ-pu – Pärnu – Tori. Laulsime nii kirikutes kui bussis. Meiega oli väsimatu laulu-meis, Räpina meeskoori vanem Raivo Toom. Palju kohalikke laule teadis Lem-bit Ilves. Pärnu kirikus teenis endine Räpina pastor Andres Pöder, tema abi-liseks kiriku korrashoidmisel oli Jaanus Rieberg (1987). Elamused jäid hiljuti taastatud Tori kirikust ja selle vesikivi-dest altari.

Viinapuud

Jätkasin suhtlust Tom Plocheriga Minnesotast. Kooliaias ja minu koduaias kasvas kokku 54 viinamarjasorti, nende seas ka hiljuti Tomilt pistokstena saadud 'Somerset Seedless', 'Summersweet' ja 'Valiant', mis siin hästi edenesid. Alates 1994. aastast kuulusin välisliikmena Minnesota viinamarjakasvatavate liitu (MGGA). Tom tasus liikmemaksud, mille eest saadeti mulle liidu aastaraamatud ja kvartalikirjad. Aasta esimeses numbris avaldati mu artikkel viinamarjakasvatusest Eesti naabermaades, mille Vaike oli inglise keelde tõlkinud.

Sügisene viinamarjade hooaeg algas 12. septembril koolimajas sortide näitusega ja telesaate salvestamisega. Praeguses loomemajas asunud Müürsepa aiaääris õnnestus müüa istikuid ja marjugi.

Lätlaste külaskäik

21. septembril saabus Lätist Gvido Dobelis abikaasaga ning Ainis Karklinš. Ka Herkki Saaremägi (1971), kes oli juhtinud mu tähelepanu talvekindlatele sortidele, kohtus nendega siin. Külalised tõid oma sorte täienduseks meie näitusele ja talvekindlate 'Zilga' ning 'Hasanski Sladki' istikuid. Viimast tutvustas Gvido ettenägelikult kui vana vene sorti, millel võib olla suur tulevik. Hiljem selgus, et seda talvekindlat sorti ma juba levitasin nime all 'Varajane sinine'. Nüüd sain teada nime. Külali-

Külalised Lätist viinamarjapäeval puuviljanduse klassis

sed tänasid direktorit öömaja eest ühiselamus ja meeldiva õhtu eest mõisahoonel keldris asunud Raidi baaris. Kaalusin Lätist näitusele toodud sortide tarju ja arvestasin marja keskmise massi. Sellest sai alguse aastaid kestev viinamarjasortide uurimistöö õpilastega. 17. oktoobril õhtuhämaras salvestati meie aednikumaja ees telesaate viinapuude sügislõikusest. Saadet nägime teleris 7. novembril.

Koos Linda Salvetiga (1990) vaatlesime suvel õunasortide viljumist puukoolis ja kirjutasime sellest septembrikuu *Maa-kodus*. Hedi Kaldmäe tegeles nelja sõstrasordi meristeemtervendusega

aianduskooli emaistandiku jaoks. Meelde jääb Viluste põhikooli palvel nende 3.–4. klassi õpilastele antud tund „Õunad“. Suvel leidsime põllult kartulimardika vastseid. Selle kahjuri korjamine oli siin juba igasuvine töö.

6. novembril esines Saksamaal välispraktikal olnud Margus Vahtramäe õpilastele ettekandega sealsest õunakasvatusest. Detsembri keskpaiku tuppa toodud forsüütia ja dauuria rodo-dendroni oksad läksid jõuludeks kenasti õitsema. Sellest alates asendavad meie kodus jõulukuuske põrandavaasis õitsvad oksad. Hästi puhkevad õitsema veel kirss-kontpuu (kisiil) ja laukapuu.

1996

Aasta algas mu lähedastele haiguste ja kahe matusega. Kolmepäevase vahega surid Vaike isa ja minu ema. Vaike ema opereeriti oma kaasa surmapäeval ja matusele ta ei saanudki. Enne matusepäeva rookisime õue paksust lumest. Hauda aitas kaevata naabri Felix, kes veel samal talvel kodu lähedalt lumest surnuna leiti ja 19. aprillil naaberplatsile maeti.

Kiirustasime Harjumaale minu 92 aasta vanuse ema ärasaatmisele. Vaatasin kalmistul minuga sama nime kandnud isa ja vanaisa hauaplaate ning mõtlesin, et siia mahuks minugi tuhk. Siis oleks kolm sama nimelist kõrvu, ainult sünni- ja surmadaatumid erinevad. Kaks järjestikust kirstumatust karmil lumerohkel talvel olid saatjatele rasked ning pannud mind eelistama tuhamatust.

Õösiti -33°C küündivad pakased jätkusid. Meie maja keldris külmus veetorustik. Kandsime jälle vett mitmesaja meetri kauguselt allikast. Vee puuduse tõttu kasutasime linna pesumaja. Koolis olid külma tõttu lühendatud tunnid. Lisaks muule veel elektrijuhtmetiku vahetusega seotud segadus meie ametikorteris. Alles 25. veebruaril algas esimene sula pärast novembri lõppu. Oli lähiaastate külmim ja pikim talv. Lumi sulas aprilli keskel.

Aianduslik ettevõtlus

Õpetajate koormus aianduskoolis oli vähenenud. Puuviljanduse põhiõpetajana püüdsin jätta kolleeg Sirjele rohkem tunde. Väiksema töökoormuse tõttu sain kokkuleppel juhtkonnaga reedeti või esmaspäeviti tundidest vabu päevi. Veetsin pikad nädalavahe-

tused Vaike kodus Laanel aidates operatsioonidest paranevat ämma ja tegeldes seal kujunenud aiandusliku ettevõtlusega. Sellest tuli ühel aastal pool pere sissetulekust. Aastakümne alguses rajatud sõstraistandikud olid jõudnud kandeikka. Alates eelmisest suvest koristas marju soomlaste kombain Joonas. Meilt sõitis Rõngust tellitud masin Räpina ümbruse sõstraistandikesse. Peale aianduskooli olid istandikke rajanud meie töötajadki. Põõsastest harvendatud okstelt noppisime kevadtalvel mustsõstra pungi, mida piiritusepuudelisse kogusime ja vitamiinitööstusele hinnaga 80 EEK/kg müüa sai. Mõned sõstraistandike rajajad viisid istikute kasvatamiseks pistoksi. Huvi tundi valge sõstra vastu.

Marjatootmisest tulusamaks osutus istikukasvatus. Tellijaile kasvatasime istandike rajamiseks sõstra-, vaarika- ja maasikaistikuid. Alustasin kloonlustel viljapuuistikute tootmist Asuva (Arvi Ootsing (1958)), Halika (Ille Kasvand (1989 Nei)) ja Marjamaa (Tõnu Oks (1966)) aedade rajamiseks. Olime registreeritud puukool, mille emataimede ning istikute tervislikku seisundit ja sordiehtsust kontrolliti. Puukoolitöödel käisid nädalavahetustel abiks mu õpilased aianduskoolist. Nii olime neile ka mitteametlikuks praktikakohaks.

Köögiviljanduse õpetaja Algi Simson lõpetas töö aianduskoolis, minnes väljateenitud aastate pensionile. Kehtis veel selline võimalus pärast 25 aastast õpetajastaaži.

3. juulil olime Pollis osavõtjate rohkel maasikapäeval. 3. septembri ploompäeval käisin Pollis koos Sirje, õppemajandi juhataja Hans Kivesti, Siina Ilvise ja Hille Sallaga (1990 Pajustik).

Septembri algul tähistasime vend Uno perega raamatu „Viinamarjad koduaiast“ ilmumist, kui kohtusime Tallinnas aiandusmessil. See oli teine eestikeelne viinamarjaraamat, pärast Heigo Miidla raamat „Viinamarjakasvatus“ (1964).

Uuest õppeaastast tuli aianduskooli arvutiõpetajaks Hindrek Kriis. Sõitis sageli Tartu ja Räpina vahet jalgrattal. Kooli arvutid vahetati välja uute vastu, mille monitoril ikoonid. Tegemist oli uudse Windows opsüsteemiga. Üht vanadest arvutitest kasutasin oma kabinetis õppematerjali vormistamiseks ning paljundamiseks õpilastele.

24. septembril saabus Harri Poom esimesele kaugõppe õppesessioonile Räpinasse. Tõi koolile kingituseks uue ploomisordi 'Renklod Haritonovoi' istiku. Tutvustasin teda kooli aedadega ja õpetaja Adolf Vaiglaga.

7. oktoobril külastas Räpinat viinamarjakasvatuse õppejõud Meeri Saario Soomest. Teda saatsid bioloogid Tartust, Taimi ja Jaanus Paal. Meeri tõi kaasa sortide 'Blaue Burgunder' ja 'Siegerrebe' pistoksi, mille vastu tunti hiljem suurt huvi.

Samal õhtul oli Vaikel esimene inglise keele õppetund Räpina Vabahariduse Ühenduse kursustel. Sellest sai üks kestvamaid ja arvukamaid õpiringe sajandi lõpuks moodustatud Räpina

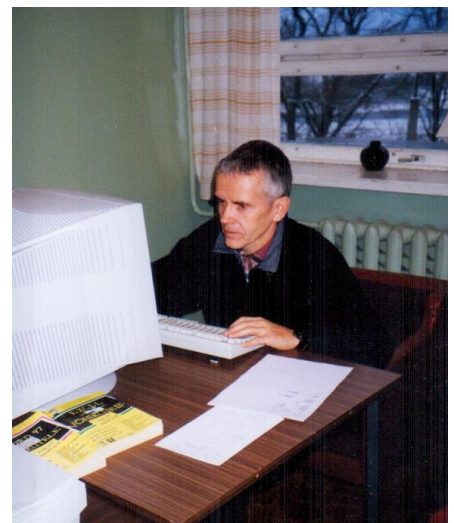

Sõstrakorjekombain Joonas

rahvakoolis. Esimeses rühmas alustasin minagi keelega, mida seni koolis veel polnud õppinud. Uues ametis tuli Vaikale kasuks juuli alguses toimunud reis Inglismaale.

Lõpetas aianduskeskkooli 1. lend

Lõpetas aianduskeskkooli 1. lend oma 4,5 aasta pikkuse õppekava. Sellega said hakkama 17 aiandusagronoomi, kellest Indrek Tamm ja Heiki Tomson kaitsesid puuviljanduse eksamil lõputöö maasikakasvatusest. Sel kursusel õppisid tulevane õpetaja Leo-Kaupo Kivirand, Kanepi aiandi tegevjuht Margus Vahtramäe, kunstnik Mariliin Kindisiko jt. Koos kaugõppe rühmaga lõpetasid veel Andres Raudsepp ja Elvo Themas. Andrese lõputööks oli metsamarjade (mustikad, murakad jt) kollektsioonilava rajamine. Kavandatu teostas ta ise kooliaias, kasutades praktikakohast saadud istikuid. Elvo viibis enne kooli astumist isa soovil individuaalsel eelpraktikal õpetaja A. Vaigla

Arvutiõpetaja Hindrek Kriis

juures. Keskkonnakaitse 1. lennuga lõpetas praegune tuntud keskkonnaspetsialist ja meie kooli õpetaja Rein Kalle, aga samuti laulja Jaan Pehk.

Heiki Tomson kaitsmas lõputööd

Mis oli saanud meie aastakümne alguse kavade? Juhtus, et kohati kurtsime koos paljudega: „Kas siis sellist Eestit tahtsimegi?“. Kolleegidega ühiselt koostatud aianduse õppekava toomis veel ja selle põhimõtteid koostame hiljemateski. Üldiselt oli aga võetud suund õppeaja lühendamisele, mis tähendas agronoomi koolitava tehnikumi muutumist tööliis ette valmistavaks kutsekooliks. Ministeerium ei toetanud meie püüdlusi kutsekõrghariduse poole. Pigem mõeldi, kuidas majanduslikult kehvast seisusest kooli likvideerida. Koolil polnud enam sovhoostehnikumi aegset mitmekülgset tootmist aiatööpraktika korraldamiseks. Suuremat tähtsust omas praktika aiandusettevõtetes, mis sooritati sageli välismaal. Maailm oli avaradunud ja õnneks kasutasid õpilased tekkinud uusi võimalusi julgusti.

Märtsis lõpetas aianduskeskkooli 2. lend, kus Rainer Roosimäe ainukesena kaitses puuviljanduse riigieksamil lõputöö. Müüja-dekoraatori eriala 1. lennu lõpetas 10 neidu, kelle seas meie tulevane kutseõpetaja Katrin Uurman.

Jätkasin kirjavahetust Tom Plocheriga, kelle soovil saatsin talle meie ilmastikuandmeid. Sain neid Linte ilmavaatlejalt Leo Peedosenilt (1953). Tema õues kasvas viljakandev kreeka päiklikpuu, hoone seintel ronisid viinapuud ja väikeses puukoolis kasvatati viljapuusitikuid. Varem oli ta töötanud kolhoosiaednikuna koos Hindrik Heeringuga. Hindrik oli siinkandi tuntud rahvamees, kelle toel alustati Rāpinas kümme aastat tegutsenud põllumajanduskoolis 1935. aastal aianduse erialaga.

Veebruari alguses käisid direktor Madisson, õpetajad Reet Palusalu ja Sirje Esseni messil. 7. märtsil esinesin Jaan Liivi kutsel Võru taluliiduse sõstrakasvatuse teemal. Leppisime kokku ettekan- de tegemiseks suvisel Vastseliina laadal. 11. märtsil oli aianduskooli saalis Mooste külateatri etendus „Mets- haldjas“. Kohal oli selle autor, Mooste ja mitme teise õunaaria rajaja Karl Pilvistu.

Märtsis ostsin sõitudeks Laanele auto. Minu kooliaegne võimlemisõpetaja Tamar Heikla aitas ehitada meie Viina- mäe nimelisele kinnistule metallgaraa- ži, mille lõunaküljele sai kilekasvuhoo-

ne tomatite ja viinapuude kasvatami- seks. Juuni oli väga sajune. Kinnistute juurde viiv tee jäi vee alla, nädalapäe- vad tuli sõita läbi vee. Meie aia alumi- ne serv oli samuti üle ujutatud. 21. juunil käisime koos Tamari ning Arveti- ga Vastseliina laadal, kus esinesin ette- kandega ärilisest sõstrakasvatusest.

14. augustil olime aednike rühmaga ühepäevasel reisil Soomes, Lepaa Puu- tarha Tehnika näitusel. Sõitsime Tallin- na ja tagasi Asuva talu peremehe Arvi Ootsingu (1958) autoga, meiega koos ka Intsu talu tomatikasvataja.

Puukoolide ülevaatus

Puukoolide ülevaatusel katsetati sel aastal vastastikuseid külastusi. Nii käi- sin mina Kanepi lähedal Jaak Metsalu (1984) ja Arno Silla (1981) puukoolides. Arne Talumets Rõngust tutvus Laane talu ja Sirje Toodingu puukoolidega. Tädi Maalina tuntuks saanud kinda- meister Aino Praakli (1955 Ulmre) aitas meil korjata marju ja kaevata üles isti- kuid.

Pärast kooliaasta avaaktust pidasime õpetajatega Marika Milleri ja Tiit Herin- gu aias piknikut. Käisin nende aias hil- jem ekskursioonidega. Sealsed vormi pügatud okaspuud pakkusid huvi. Sep- tembris olid Maie Kaarlõp ja Sirje Too- ding Soome sõpruskoolis tunde and- mas.

Korteri ostmine

Elasime Vaikega ametikorteris kooli aednikumaja linnapoolses otsas. Maja teises otsas asus nn Kreisi pood, sealt

sai osta toiduaineid. Talvekülmade tõttu olid tekkinud häired kütte ja vee- varustusega. Ärlikorrasel elasid elekt- rik Toivo Sillaots ja endine kokk Linda Kiudsk, kes siis kooli sööklas, mis asus praeguse loomemaja ülakorrasel, kuul- said saiakesi küpsetas. Maja teises ot- sas elas kahetoalises korteris paljulap- seline pere, kelle pool oli aeg-ajalt pur- jutavaid külalisi. Muretsesime võimali- ku tuleõnnetuse pärast. Alati reisilt tulles tundsin kergendust, kui nägin, et maja veel alles. 5. oktoobri öösel kuul- sime, et keegi kõnnib põõningul. Läksin vaatama ja leidsin sealt naabrite purjus pereisa. See otsustas meie ammuse plaani korteri vahetamiseks. Meile so- bis Raimo Kiudorfi korter, mida ta müüa soovis. Selle aknast avanes vaa- de sovhoostehnikumi poolt lõpuni ehi- tamata jäänud aianduskooli ühiselamu- le. See oli kui mälestusmärk nõukogu- de ajast. Tundsin, et mulle saab Eesti aeg alata alles siis, kui see hoone lam- mutatakse või üles ehitatakse. Võttis aega, kuid see päev saabus. Uuel sajan- dil sai sellest õpilaskodu kaugõppijale. 5. novembril vormistasime korteriostu. 8. detsembril andsin aednikumaja kor- teri koos kuuri jäänud küttepuudega üle pargiaednik Helve Eesmaale (1980).

Öösel vastu 11. detsembrit äratas meid tulekahju Kreisi poes, põleng algas sel- lega ühenduses olevast kuurist. Tule- tõrje suutis kaitsta vaevalt 10 m kaugu- sel asuvat aednikumaja, milles olin elanud alates 1967. aastast.

Pooleni jäänud ühiselamu (Nooruse 1) püsis kui mälestus nõukogude ajast

Kiirustasime kõigepealt Lindat trepist alla aitama, kes oli just jõudnud toast väljuda. Põlengurusud koristati ja järgmisel aastal rajati vabanenud alale turbaaed, mille kujundas koolitöölt lahkuv Maie Kaarlõp (1969 Hering).

27. novembril viibisin Pollis Põltsamaal asuva firma Felix korraldatud õunase-

minaril. Seda juhtis Andres Koern, Rootsist kodumaale naasnud väliseestlane. Põhiesineja Mats Martinson kõneles õunakasvatusest Skandinaavia maades, propageeris koristuskotte ja roundupi pintseldamist umbrohtude hävitamiseks.

17. detsembril oli Leo Küti ettevõttel

meie inglise keele rühma jõuluõhtu mõisahoones keldris asuvas Raidi Sõnaja baaris. 19. detsembril pidasime õpetajate jõuluõhtut koos Väimela kolleegidega. Alustuseks kuulasime külmas kirikus koos nendega Margarita Voitese esinemist. Aianduskooli kauaaegne õpetaja Adolf Vaigla tunnistas Põlva maakonna aasta inimeseks.

1998

Juulis-augustis oli ilm sajune, Lõuna-Eestis ka tormine. Põllumehed taotlesid ikaldustoetusi.

13. jaanuaril sai Räpina internetiühenduse. Vaatasime aianduskoolis toimuvat avamisüritust arvutiekraani, eriti midagi taipamata. Õppisime täitma tuludeklaratsioone. Toimusid väikepankade pankrotid. Ööl vastu 26. veebruari rööviti mõisahoones olevast Maapangast 300 000 krooni. 19. märtsil kohtusime linnavalitsuses Arnold Rüütliga.

Lõpetas aianduskooli viimane lend

Õpetasin neile lõpukursusel metsamajakasvatust, uusi ja lõunamaiseid puuviljakultuure. Ostsime Aardla laost eksootilisi puuvilju degusteerimiseks laboratoorsetes tundides. Sel kursusel õppis hiljem Tartu botaanikaaias töötanud Indrek Purdeots, luuletaja Contra õde Piia Konnula ja meie õppeaia aednik Krista Tepaskind.

Samal aastal lõpetas veel järgmine lend aednikke, kes õppisid juba aasta võrra lühema õppekava järgi (Taavi Pirk, Rain Aedmäe, Meelis Vaidla). Nende kursusel oli õpilasi vaid kümnekond, vastu võeti kõik soovijad. Paljud pärit lähedusest. Kuulsin lugu selle lennu esimes-

test koolipäevadest. Kui õpetaja ainetunni lõpus palus küsimusi tunnis käsitletu kohta, tuli see ühelt noormehelt kiiresti: „Millal me kodo saame?“. Oli tubli nooruk, kes koolitundidele eelistas praktilist tegutsemist ja võttis meelasti ette füüsiliselt rasked tööd.

25. veebruaril olin koos direktori ja Siinaga Adaveres sõstrapäeval. Välisesineja Tuija Tanska Soomest soovitas reavahedesse rohukamarat ja istandiku lausnoorendamist pärast 8. saagiaastat. Rõngus oli tehtud seda külmunud maal lausa buldooseriga. Rein Haak rääkis Rõngu tehase lõikamis- ja koristamiskogemusest soomlaste Joonasega, mida kasutati Eestis alates 1982. aastast.

27. märtsi ploompäeval Eerikal ja Rõhu aias, kus olime koos Kaarel Käämeriga (1964), propageeris endine EPA õppejõud Paul Juurikas puude julgemat noorendamist, mida edaspidi kasutama hakkasin.

5.–7. aprillil võtsime koos Siina Ilvesega (1976 Reiljan) osa puukoolitöötajate reisist Soome. Meiega oli ka Sakus töötav Andres Vaasa (1993), aitasime üheskoos lõigata soome kõõgiviljakasvataja juures Rõngu istikutega rajatud

õunaaeda. Peremees tootis pudelitesse villitud hapukapsavedelikku, mida eksporditi Venemaale.

Aiakiri jätkas veel regulaarset ilmumist kuid lõpetas juba samal aastal. Juuninumbri ilmus postuumselt mu venna Uno (1957) artikkel „Eesti elulõngad“. See oli ülevaade elulõngasortidest, mida nad koos abikaasaga olid aretanud. Kokkuvõtte ühest olulisemast osast tema elutööst, mida soovijad matusepäeval mälestuseks kaasa võtsid.

Viinapuud

Samas ajakirjanumbris andsin ülevaate Räpinas kasvavate viinamarjasortide uurimisest 1997. aastal. Kirjeldasin meil edenevat talvekindlat sorti 'Hasanski Sladki' seekord veel nime all 'Varajane Sinine'. Räpina aedades kasvab üle 70 viinamarjasordi. Sel sügisel alustasime õpilastega viinamarjade sordiuurimist. Eneli Rüütli ja Terje Kägo leidsid igal sordil marja keskmise kaalu ning loendasid seemnete arvu marjas. Tulemused avaldati järgmisel aastal väljaandes *Targu Talita*.

Külalised USAst ja Lätist

9.–12. septembril külastasid Tom Plocher ja Bob Parke Minnesotast ringsõidul Euroopasse ka Eestit. Neid saatsid Andris Dishlers ja Gvido Dobelis Lätist. Linnavalitsuse remonditud majas võttis külalisi vastu linnapea Meelis Mälberg. Tom Plocher esines ettekan- dega aianduskooli õpilastele ning kohalikele viinamarjahuvilistele. Ringkäigul tervitas Tom aias kasvavat 'Hasanski Sladkit' eestikeelse hüüuga: „Varajane sinine!“, kui märkas sorti, kes tema kaudu oli Eestist Põhja-Ameerikasse jõudnud. Meil viljusid Tomilt saadud 'Valiant', 'Mars', 'Somerset' jt, samuti teadmata päritoluga 'Albo Varheaja'. Nüüd on need kõik Eestis laialt tuntud.

Tom Plocher ja 'Varajane sinine'

Ameeriklased soovisid näha Vene-
maad. Sõitsime Lüübnitsasse, kus too-
kord asus piiripunkt, mille kaudu Eesti
Wabariigi aegse Kolpino saare elanikud
siis veel pääsesid meie kauplustesse
sisseoste tegema. Sobiva ööbimiskoha
koos hommikueinega saime Ristipalus.
Meie arvutispetsialist Hindrek Kriis
aitas külalistel saata Ameerikasse
e-kirju.

Teisel päeval tutvusime veinitootmise-
ga Põltsamaal. Lõunasöögi ajal lossires-
toranis küsis Tom, miks me ei valmista
oma viinamarjadest veini. Sellest in-
nustatuna paningi järgmisel sügisel
käärima oma esimese viinamarjaveini
sordist 'Hasanski Sladki'. Ja tundus, et
esimene vasikas ei läinudki aia taha.

Robert Parke kirjeldas nende reisi
MGGA novembrikuu kvartalikirjas peal-
kirja all „Tom and Bob's Baltic Trip“.
Euroopa reisil kogetust saab lugeda
külaliste kirjutatud raamatust
„Northern winework“ (2001, 2008).

Maakodus tutvustasime viinamarjakas-
vatust naabermaades. Sellest kultuu-
rist Norras kirjutas mu kirjasõber Ha-
kon Lysne, kellel oli üks põhjapoolse-
maid viinamarjaaedu maailmas, Sog-
nefjordi kaldal Laerdalis. Artikkel ilmus
tõlgituna Maakodus. Samalaadseid
kirjutisi ilmus USA, Taani, Norra, Läti ja
Venemaa kohta. Samuti Eesti viinamar-
jakasvatust tutvustavaid artikleid välis-
maal. Viive Tali tõlkis artikli „Über den
Weinbau in Estland“, mis ilmus raama-
tus „Deutsches Weinbau Jahrbuch
2000“.

EPMÜ ja Tartu Ülikool tegid koostööd
aiandusõpetajate ettevalmistamisel.
Meie ülesandeks oli pakkuda neile kuu
aega kestvat pedagoogilist praktikat.
Aasta alguses olid siin Riina Reinmets,
Ulvi Ermel (Moor) ja Ene Suuvere. Puu-
viljanduse suunaga Riina esines oma
välismaa praktikakogemustest teemal
„Õunakasvatus Šveitsis“. Saime maitsta
sealt toodud õunugi. Detsembris alus-
tasid järgmise aasta õpetajapraktikan-
did Kaire Zimmer ja Tiivi Tiido.

22. septembril käis Võrust õigeusu
preester Hinrikus koos eesti nunnaga
Jeruusalemmast tutvumas siinsete
viinapuudega. Viis ühtlasi aianduskoo-
list istikuid, mida aitas ise ametirüüs
olles välja kaevata.

29. novembril laulsime linna keskvälja-
kul kooriga advendiküünla süütamisel.

Linnapea Meelis Mälberg võttis vastu külalisi Minnesotast ja Lätist

Vaike, Tom Plocher ja Andris Dishlers Lüübnitsa piiripunktis, taustal Kolpino saar

Kooli baaris pidasime direktor Bern-
hard Kärbise 80. sünnipäevapidu.

Sel aastal ilmus oluline teatmeteos,
„Aianduse biograafiline leksikon“.

Esinesin korduvalt Rāpinast eemalgi:
30.1 Põlvas EENA (Eesti ettevõtlike
naiste selts) kutsel, 7.2 Noarootsis
Andres Ōnmaa (1993) kutsel, 15.4
Oraval vabahariduse koolitusel koos
Raimo Kiudorfiga (1960). 24.9.–7.11
sisustasin Risto Aimi (1997) ettepane-
kul Vastseliina keskkooli ruumes marja-
kasvatuse kursuse.

Laanel abistasid puukoolitöödel meid
õpilased: Kristo Kukk, Kadri Rõõm, jt.
Tublid olid venekeelsed neiud Inna
Rõžihh ja Julia Derevštšikova, kes kor-
rektse eesti keelega ületasid mitmeid
klassikaaslasid.

Rāpina aias kasvasin soovijatele vii-
napuude istikuid. Nende juurutamist
alustasin korteri aknalaua kilekottides.
Toodangu müügitulult osutasid paari-
hektarine sõstraistandik, mõnesaja
ruutmeetrine puukool ja mõned ruut-

meetrid aknalauda enamvähem võrrel-
davateks. Viinapuustikuid oli saada
vähe, aga huvi nende vastu juba suur.

Vendade kaotus

12. juunil suri pärast südameinfarkti
vend Uno (1957), kes oli mu esimeseks
aiandusõpetajaks. 19. novembril suri
mu vanem vend Aksel, pere kroonik,
kelle eeskujul olen minagi hakanud
olnud talletama.

Lahkusid veel:

4.2 – Tõnis Avingo, meie kooli aianduse
eriala esimese lennu lõpueksamite
komisjoni esimees. Oma aiandusraa-
matuid (ka J. Spuhl Rotalia „Pomoloo-
gia“) pärandas ta aianduskoolile. Rāpi-
nas käies andis soovitusi rododendro-
nite hooldamiseks, sestpeale hakkasid
need meie pargis jõudsalt edenema.

15.4 – Liidia Teelaht, mitmekülgne
õpetaja, teeneline aiandustöötaja. Õi-
geusu kiriku juurest alanud matuse-
rong peatus tema koduvärvavas, kus
kase murdunud okstest tilkus mahla
nagu pisaraid.

7. märtsil valiti Eesti Vabariigi 9. riigikogu. Mõned pääsesid sinna väga vähesete häältega. Räpina mehe Kalle Mälbergi algatusel püstitati Tallinnas installatsioon Puuparlament, mis olukorda ilmetas. Selles oli igal riigikogu liikmel oma palgijupp, mille pikkus sõltus valimistel saadud häälte arvust. Pikim neist oli üle 14 meetri, lühim vaid 6 cm kõrgune pakuke. Iga hääl andis ühe millimeetri. Suvel toodi Puuparlament Räpinasse, kus seda võis näha järgmise aasta jaanituleni.

Mai keskpaigani kimbutasid aedu öökülmad, mis kahjustasid sõstrasaaki. Tunti muret õunapuude kiprunud lehtede pärast, mis osutus külmakahjustuseks. Suvi oli palav, kohati põuane, sügis pikalt soe. Hea viinamarja- ja pirnista.

Tegevust lõpetav AS Pühajõe talu 1997–99 (Tiit Kaasik) rentis kasvuhooneid Lauri Aaspõllule, kes paljundas neis astelpaju istikuid. Tema reklaami tulemusel rajati paljudes taludes istandikke. Enamikule neist astelpajust loodetud imetaime ei saanud. Esimesed soovitusordid hävisid meie muutlike talvedega. Pärast Moskvas aretatud vastupidavamate sortide kasutuselevõttu 1998. aastal kujunes astelpajust ometi meie kliimaga leppiv marjakultuur. Räpina vallas rajas astelpajuistandiku Riina Kolk Kuuksi küla Tule talus, kus käisime hiljem õpilastega harjutamas kiireid noppimisvõtteid.

7. jaanuaril üritati Räpinas Pargi tänaval ebaõnnestunult pangaröövi, millest raadio kiiresti teada andis. Kas innustas kurikaela aasta eest kordaläinud sissemurdmine mõisahoone pangas?

Tarkusi taga nõudmas

Kooli majanduslik olukord polnud kiita kuid võimalusi tutvumisreisideks ja enesetäienduseks ikka leiti. Moes olid põllumajanduskoolide vahelised mälumängud, mis toimusid neli korda aastas. Novembris naasis Räpina võistkond Õisust kolmanda kohaga.

Meenub Felixi õunaseminar Põltsamaal, kus propageeriti vanade õunaaedade julget noorendamist, lootuses saada niiviisi kvaliteetset toorainet õunamahla valmistamiseks, maasika põllupäev Vaimastveres jt. 5. juunil sõitsime õpetajatega läbi sireliõites Eesti Lahemaale, kus meid saatis sinna

Koolivennad Puuparlamenti uudistamas

elama asunud kolleeg Mare Allikas. 22. oktoobril käisime õpetajatega Piusa koobastes ja Seto muuseumis. Augustis aiandusliidu korraldatud reisist Lätti kirjutasin ajakirjas Maakodu.

Õpilastega saime paaristunni jooksul käia lähikonnas Kasvandite maasikaisandikes, Sirje Toodingu puukoolis, Tarmo Salve marjaistandikes. Tarmo sõstraistandik asus erastatud maal ja oli rajatud meie õpilaste poolt. Mäletan, et just siin laabus meil eri vanuses praktikantide koostöö: nooremad omandasid aineõpetaja juhendamisel tööoskusi, vanemad nende kõrval lihvisid palgatöölistena aasta eest omandatu töövilumuseks. Pikemaks sõiduks Asuva talu õunaaedadesse Ahjal ja Rõhu sordikatsepunkti kulus terve päev. Ühitasime sõite kõögiviljanduse ja iluaianduse õpetajatega.

8. juunil külastasin koos rühma kaugõppijatega Oskar Timmuski (2000) kutsel nende kooliõe Piret Eriksoni aeda Matjamal ja mustikakasvatataja Are Roosvaldi Metsa talu. Õhtul sõidutas Hele Vako mind Räpinasse. Sain teada, et tema isa Paul Külvi oli see Järvesuu poiss Juhan Smuuli poeemist, kelle öeldut: „Kommunistlikuks nooreks ei paluta, ega minda kui lasteaeda“ olime kasutanud oma kooliajal, kui meid komnoorteks paluti.

Alustasin suhtlemist Arild Syverseniga Norrast, kellega vahetasime viinapuude pistoksi. Nende saatmiseks tuli nüüd taotleda Tartust sertifikaadid. Eestis olid viinapuud veel koduaedade taimed kuid huvi kohalike viinamarjade vastu kasvas. Kaguraadios tehti saade Räpina viinamarjadest. Kääritasin Tom

Plocheri soovitus järgides esimese viinamarjaveini.

Kutsestandardid

10. juunil algas Tallinnas aianduse erialade esimeste kutsestandardite väljatöötamine Eili Heinmetsa juhendamisel. Alustasime aedniku kutsega ja teiste standardite nimedega, milleks pärast vaidlusi said maastikuehitaja ja florist.

Räpina Aianduskool 75

Räpina aianduskooli 75. aastapäeva tähistati 19. juunil. Klassiruumi jagati neile, kes oma kursusekaaslastega mõnda aega soovisid koos veeta. Kursus, kus mina õppisin, sai kohtumisruumiks ühe puuviljanduse klassi. Saabus 16 koolikaaslast. Meiega oli ka kursusejuhataja Malle Terepson-Madisson (1959 Zernant), kes kiirustas aga oma teiste kursuste ning koolikaaslaste juurde.

Puukoolide ülevaatus

Tarkusepäeval viibisin sel aastal puuviljanduskomisjoni liikmena puukoolide vabatahtlikul ülevaatusel. See toimus enne istikute väljakaevamist. Meie ülesandeks oli selgitada, kas puukooliväljadel kasvavad istikud on sordiehtsad. Seekord kulus Valdur Milleri juhitud komisjonil kõigi ülevaatus soovitud puukoolide külastamiseks neli päeva. Minu Laane puukoolist viis sel sügisel istikuid Tõnu Oks (1966) Marjamäe talule. Ka Asuva talu esimesed kääbusviljapuude read rajati Laane puukooli istikutega meie õpilaste koostatud plaani kohaselt. Puukoolitöödel abistasid meid Kristo Kuk, Martin Lever, Inna Rõžihh jt.

Inglise keel ja arvutiõpe

Suhtlemine viinamarjahuvilistega välismaalt jätkus nüüd e-kirjadega. Suutsin juba sõnaraamatu abil lugeda ja kirjutada inglise keeles. Enne kirja saatmist palusin Vaikel teksti korrigeerida. Arvutialaselt toetas mind ja teisi õpetajaid Hindrek Kriis.

Vabaharidus

Mati Kirotar jätkas tööd Räpina Vabahariduse Ühenduses. Koostöös aianduskooliga alustati lillepidude korraldamist, mis alates 1997. aastast toimusid EELK Räpina kirikus. Nende korraldamisel ja lilleseade konkurssidel osales meie vilistlasi – Riima Laar (1983 Kolosova), Maret Vabarna (1994) ning õpilasi (Marika Vään, Tilia Lõhmus). Võitudest Räpina lillepidudel algas aianduskooli praeguse õpetaja Marek Jakobi (2004) huvi floristika vastu.

Vana koolimajana tuntud tühjaks jäänud mõisahoonet hakkasid jagama 1995. aastal asutatud Räpina Kodulooja Aiandusmuuseum ning Räpina Vabahariduse Ühendus. Mõlemad loodi Mati Kirodari initsiatiivil. Vaeke õpetas vabahariduse ühenduse kursustel alates 1996. aastast inglise keelt. Olin minagi aastaid üks tema õpilastest. Ise esinesin vabahariduse raames mõnikord aianduse teemadel väljasõidukoolitustel Helmes, Oraval, Ahjal ning astusin aasta lõpus Räpina Vabahariduse Ühenduse liikmeks. Ahjal tutvusin sealse marjakasvataja Maie Tõrraga ning astelpajukasvatajate Leo ja Silja Rüütliga.

Vabahariduse ühendus andis kohalikele haridus- ja kultuuritegelastele välja aunimetust Maa sool koos stipendiumiga. See toimus aastatel 1995–2020

iga kolme aasta järel Räpina päevade ajal.

Sel aastal lahkusid kaks Räpina aianduskooli ajaloos olulist inimest:

16.3 – **Tarmo Teelaht** (1946) oli kaugõppeosakonna esimene juhataja, innukas kodu-uuriija, kes selgitas aja, millele tuginedes tähistame alates 1974. aastast kooli aastapäevi.

7.6 – **Bernhard Kärbis**, kooli kauaaegne direktor aastatel 1950–1979. 11. juunil saatsid kolleegid ja õpilased teda Räpinast krematooriumi. See oli tollal veel uus matmisviis.

3. detsembril tähistasime keldrikorruuse ajalooklassis mesindusõpetaja Arvet Juhansonit 65. sünnipäeva. Vaatasime videofilmi tema suvisest turismireisist Inglismaale.

9. detsembril varises meie korteri aknalaua vennalt 1992. aastal kingituseks saadud tsitrusetaimelt 'Ponderosa' üle aasta kasvanud ja küpsenud vili, mis kaalus 0,5 kg. Foto sellest sai ühe Maakodu numbri tagakaa-nele. Viljas oli mitukümmend seemet, mitmed juba idujuurtega. Tärnanud seemikuid jagasin huvilistele. Mõned neist viljusid noorena.

Lähenes oodatud ja saladuslik sajandi-vahetus. Polnud teada, mis saab meie majandusraskustega koolist ja kuidas toimivad aastaarvu muutudes äsja ellu rakendatud arvutivõrgud. Mäletan üht eestimaalast, kes telesaates tõsimeelselt kinnitas, et XXI sajandit inimkond ei näe. Paljudele oli võõras seegi, et tegeliku sajandivahetuseni jäi veel aasta. Valitses aastatuhande vahetuse kartus ja ootus.

Bernhard Kärbis ja Valdur Madisson

Citrus 'Ponderosa'

Kirjeldatud aastakümnest on möödunud veerand sajandit

Elu Maal jätkub. Internet on meie iga-päevane abimees. Arvutivõrgud toimivad, nüüd juba pilvedes ja koostöös tehisa-juga. Mugavuse nimel ollakse valmis elama tuumaelektrijaama naab-ruses. Usutakse endistviisi, et majan-duskasv on inimkonna heaolu näitaja. Räägitakse rohepöördest, ent ei suude-ta loobuda sõjast ega uusaasta ilutules-tikustki. Siiski, loomadest juba hooli-takse. Tänavu võiksime tähistada elu hindava Albert Schweitzeri (14. jaanuar 1875 – 4. september 1965) aastat. 150

aasta eest sündis ja 60 aasta eest suri see Nobeli rahuauhinna 1952. aasta laureaat, kes ammuste maailmasõdade ajalgi tundis aukartust elu ees. Oma pika elu kestel püüdis ta edendada igasugust elu ning hoiduda selle kah-justamisest.

Venna kingitud tsitrus rõõmustas meid palju aastaid rohkete lõhnavate õitega, millest arenesid üksikud suured viljad. Taim ei kasvanud kõrgemaks kui mee-ter, kulutades neile oma jõu. Tasapisi

hakkas ta hääbuma, sest puudusid uusi aastakasve andvad pungad. Tütar istu-tas tugevalt tagasi lõigatud taime süga-valt mulda. 2024. aasta kevadel arene-sid kaks uut võrset ning kohe ka mõned õied. Suureks sai üks vili. See valmis ja varises uusaasta hommikul. Kinkisin vennatütrele 60. sünnipäevaks. Nüüd puhkevad tsitrusel 'Ponderosa' uued õied.

Jaan Kivistik, vilistlane ja õpetaja

Koolivend Mati Laane (16.7.1946–24.1.2025)

MÄLESTADES SÕBER LAANE MATIT

MULGI MAAL JA METSA SEES
SÜNDIS TUBLI EESTI MEES
KÄIS ÕIGED KOOLID LÄBI
JA EI TEINUD HÄBI

KODUST ALGAB KODUMAA
MIDA KAUNIKS TEHA SOOVIS
JA PALJU UUSI LIIKE
PALJUNDADA PROOVIS

KÕIK MUUTUB AJAS
JA AEG ON MEILE ANTUD
PALJU MÕTTEID JÄI PABERILE
PALJU KA LOODUSESSE KANTUD

KUI PROUA AJALUGU UURIS
LEIDIS MATISTKI SEAL ABI
KUI AEG TULI MARIL MINNA
LÄKS MATIGI SIIS SINNA

Kursusekaaslane Tõnu Oks 27.1.2024

Miks otsustas viieteistaastane Viljandi-
maalt Karksis pärit Mati Laane 1961.
aasta suvel tulla Räpina Aiandustehni-
kumi? Isaga, kes oli Karksi valla “Töö”
kolhoosi aednik, tegi koos mitmesugu-
seid aiatöid. Kodu juurde oli rajatud isa
poogitud õunapuuistikutega poolehak-
kariline viljapuuaed ja peeti mesilasi.
Isa eeskujul sooviski Mati jätkata aed-
nikuteed. Ainus aianduskool oli Räpi-
nas.

Kuid oli ka teine põhjus. Mati ei taht-
nud pärast seitsmendat klassi minna
Karksi-Nuia Keskkooli, kuna seal pidid
kõik komsomoliks astuma. Mitmed
õpilased otsustasid minna tehnikumi-
desse, nii ka Mati. Selgus, et ka Räpinas
tehnikumis survestati õpilasi komnoor-
teks hakkama, kuid Matil õnnestus
tänu Siberisse küüditamise üle elanud
õpetajate mõistvale suhtumisele en-
nast „vabaks“ võidelda.

Tehnikumi eesmärk oli koolitada heade
kutseoskustega spetsialiste. Teooria ja
praktika käisid käsikäes. 1961–1966. a
kursus spetsialiseerus puu- ja kõõgil-
jandusele, iluaianduse teemasid puu-
dutati vaid põgusalt. Lisaks erialaaine-
tele õpetati ka keskkooli üldaineid.
Praktikumid toimusid aias, pargis ning
majandites. Nõukogude ajal õpirännet
välismaale ei tehtud. 1963. a kolmanda
kursuse pooleaastase praktika tegi

Mati Polli Katsebaasis, kus puukooli ja
viljapuude hooldamises sai hea koge-
muse. Järgmise aasta augustis-
septembris oli ta praktikal Harku-Järve
aiandis ja silmastas kaks kuud järjest
roose. Juhendaja Alfred Kannel näitas
uusi töövõtteid, mida tehnikumis ei
õpetatud (näiteks, et parem on lõiga-
tud silmal puit eemaldada ja silmasta-
da ainult koor koos pungaga).

Tehnikum lõpetati 1966. a jaanuaris
kolme riigieksamiga, Mati tegi need
viitele. Pärast tehnikumi lõpetamist
võeti ta pooleks aastaks tööle Polli
Instituudi katsetööliseks ja sügisel jät-
kas õpinguid Tartu Riikliku Ülikooli bio-
loogia-geograafia teaduskonnas bio-
loogia (botaanika) erialal. Diplomitöö
tegi 1971. a teemal „Veeseened ja
esialgseid andmeid nende esinemisest
Emajões“. Hiljem õppis ka Eesti Riikli-
kus Kunstiinstituudis arhitektuuri.

Pärast ülikooli lõpetamist hankis ta
teadmisi sihikindla pühendumusega
iluaiandusele ja temast kujunes innu-
kas aianduse arendaja. Mati Laane oli
hinnatud aiandusspetsialist ja töötas
paljudes haljastusega tegelevates asu-
tustes nagu Tallinna Remondi ja Ehitu-
se Valitsus (1977, meister), Eesti Pro-
jekt (1978–1980, insener, haljastuse
vanemarhitekt), Tallinna Botaanikaaed
(1981–1982, puukooli agronoom),
Kommunaalprojekt (1982–1987, hal-
jastusprojektide peaarhitekt), Tallinna
Linna Haljasalade Trust (1987, aiatööli-
ne), ajakiri *Aiandus. Mesindus* (1989–

1991, toimetaja) jm.

Istutanud 1964. a isakodus Karksis um-
bes 3000 Harku-Järve aiandist saadud
roosialust, neid järgmistel aastatel sil-
mastades ja müües, oli ta üks esimesi
roosiistikutate eratootjatest juba enne
Räpina tehnikumi lõpetamist.

Eesti Vabariigi algaastail rajas Mati
Mornasse oma puukooli. Kahjuks oli ta
sunnitud selle likvideerima, sest maa
läks müüki. Puukooli taimed viidi Tal-
linna lähedale Jõelähtmesse. Seda puu-
kooli pidas ta peaaegu pensionipõlveni.

1980. a ostsid Laaned Kloostrimetsa
Sompaa teele väikese maja (foto 1).
Rajati iluaed ja puukool, kollektisoonis
oli üle 800 puu- ja põõsaliigi ning roh-
kelt rohhtaimi. Aias töötati erakordse
pühendumusega varahommikust hilis-
õhtuni.

1992. a asutatud pereettevõtte Aedva-
ra OÜ tegevusaladeks oli oma taimede
müük, aiandusalane nõuanne, haljas-
tusprojektide koostamine jm. Korralda-
ti külastajatele aiaekskursioone.

Abielludes kohtusid aednik ja ajaloolaa-
ne, kelle aastaring koosnes edaspidi
kahest aastaajast: suvi (aiatööd) ja talv
(kirjatööd). Mati koos ajaloolasest abi-
kaasa Mariga tegid kirjastusega Varrak
jt koostööd olles autorid, koostajad,
tõlkijad, toimetajad, fotograafid vm.

Mati Laane kodu Kloostrimetsas

Eesti iluaianduse hinnatud spetsialiste kaasates (üks autoritest on ka Mati Laane) koostas Mari Laane eesti kliimatingimustest ja kultuuripildist lähtuva 300 leheküljelise teatmeteose „Iluaianduse käsiraamat“ 1998, mille täiendatud ja parandatud trükid ilmusid aastatel 2000, 2005 ja 2012 (419 lk). Nelja trükiga tehti kokku umbes 12 000 raamatut.

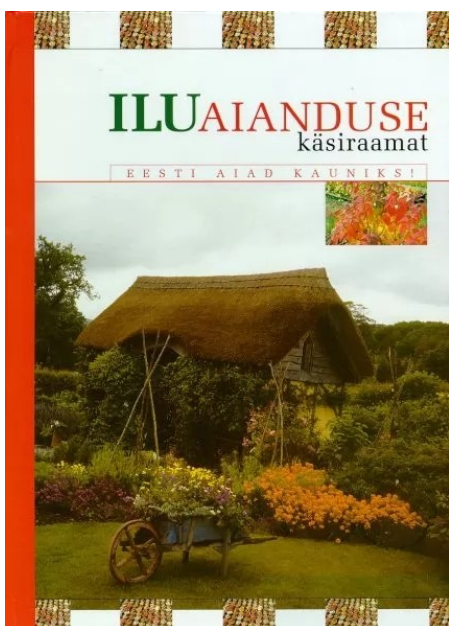
Mati Laane andis tänuväärt panuse raamatu Briti Kuningliku Aiandusseltsi „Aianduse entsüklopeedia“ 2010 kolmanda trüki inglise keelest eesti keelde tõlkimise juures konsulteerimise ja Eesti oludele kohandamisega. See asjatundlik teatmeteos (752 lk) sai praktilise aianduse üheks usaldusväärseks teejuhiks nii hobiaednikele kui õppematerjaliks erialakoolides.

„Põõsaraamat“ 2005 (autorid Mati ja Mari Laane) tutvustab lihtsaid looduses ja kompositsioonikunstis kehtivaid põhimõtteid, mida aia rajamisel peaks arvestama, et saavutada isikupäraseid lahendusi ilma elukutselise aiakujundaja abita.

Matil tekkis Räpina pargis jalutades küsimus, miks põlised tammepuud on istutatud suure kaarena, millest keegi tema teada ei olnud rääkinud ega sellele tähelepanu juhtinud. Kasutades mitmeid ajaloolaste kirjutatud raamatuid ja kirikuraamatuid hakkas ta uurima pargi ajalugu. 2018. a valmis Räpina mõisa ja pargi ajaloo uus versioon. See on avaldatud

<https://matilaane.wordpress.com/>

„Taimed“>„Räpina park“. Samas on ka huvitavad traktaadid „Vabastagem mõisapargid looduskaitse alt!“,

Mati Laane koduaias Lohkva külas

„Paplipuudest“, „Pärnapuu“, „Jahutoit Võrtsjärve roostikust“, „Kõige ilusam puu“ jt. Artikkel „Räpina park“ on avaldatud ka Räpina aianduskooli juubeli-raamatus „Sada sammu“ 2024.

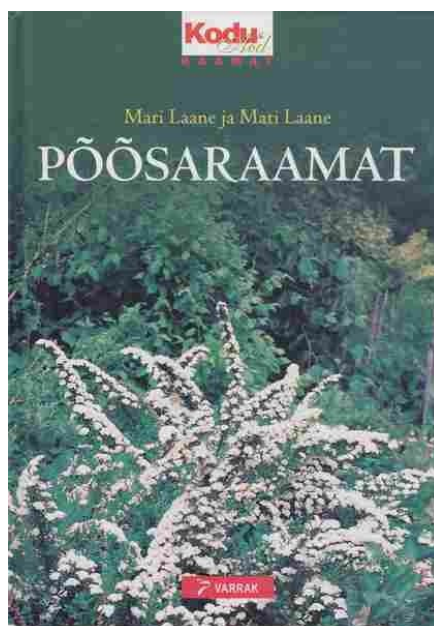
Mati tõeline hobi oli genealoogia. Ta tegi meeeldi oma paljudele tuttavatele suguvõsade uuringuid ning koostas sugupuid. Uurinud baltisaksa ja eesti kultuuriloojate genealoogiat hakkas ta varem isaliinis tehtud sugupuudest kombineerima emaliinis sugupuid. Bioloogina püstitas Mati hüpoteesi, et loomeandekus peab olema geneetiliselt päritav. Uuringute tulemused

koondas ta raamatusse „Andekuse geen baltisaksa ja eesti suguvõsades“ 2013 (240 lk).

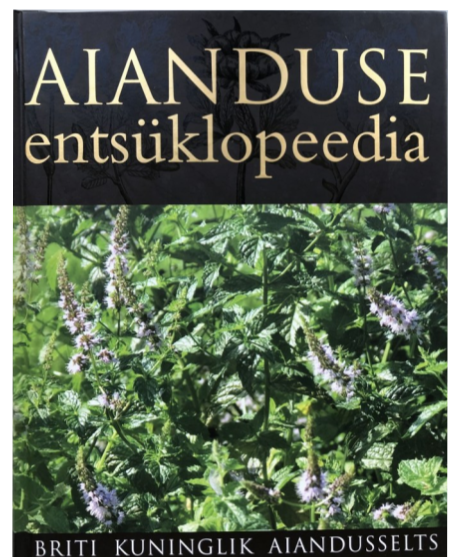
Laane perekond elas Tallinnas Kloostri-metsas kolmkümmend viis aastat. 2015. a koliti Tartumaale Luunja valla Lohkva külla. Mitmed uurimistulemused jäid avaldamata. Aastatel 2016–2021 kirjutatud traktaadid on leitavad <https://matilaane.wordpress.com/>.

Mati Laane sängitati Nõo kalmistule 1. veebruaril 2025.

Kursusekaaslane Eve Ader

**Mati Laanega koostöös
ilmunud raamatud**

Kinda-Maali meenutused kooliajast

AINO (Ulmre) PRAAKLI (2.12.1934–18.2.2025), tuntud ka kui Kinda-Maali, oli etnograafilise kirikinda kudumise traditsiooni kandja ja edendaja.

Aino Praakli sündis Harjumaal Karla külas Ussimäe talus. Tema haridustee algas 1943. aastal Kuivajõe koolis ja jätkus 1951–1955 Räpina Aiandustehnikumis. Aino kirjutas oma raamatus „Tädi Maali jutud“, et kooli läks ta Saksa ajal ja järgmisel aastal teise klassi juba vene ajal. Nagu muinasjutus! Varakult hakkas Aino pidama päevikut, kuhu sai kirjutada hingeahistavaid olukordi elust enesest. Et halva mängu juures head nägu teha, valas ta oma mured ja viha päevikutesse. „Kirjutage ..., kirjutage, see maandab stressi!“

Kuna Aino pidas päevikut ja alles olid hoitud ka tema Rāpinast kodustele saadetud kirjad, saame teha väikese valiku ja tagasivaate tema õpinguaastatele Rāpina Aiandustehnikumis.

27. juuli 1951

Jõudsin õhtul Rāpinasse. Hommikul kell 8.20 astusin Tallinn-Tartu rongile, pilet maksis 30 rubla ja 50 kopikat. Kell 13.45 Tartus. Tartu on sõjas kannatada saanud linn, taastatud on siin palju vähem kui Tallinnas, väikesed majad Emajõe ääres. 16.00 bussiga üle 70 km sõitu Rāpinasse, bussipilet maksis 25 rubla. Kool on väga ilusas pargis jõe käärus, jõgi lai nagu Emajõgi. Rāpina on töölisasula, päris kena koht! Majad numbritega. Dokumendid kooli kantseleisse ja ööbin internaadis. Tagasi kell 4 öösel bussiga Veriorale, rongiga Tartu ja edasi Tapale, sealt jalgsi Kõndu (32 km) tädi Elli ja onude juurde, mõne päeva pärast olen kodus tagasi.

1. september 1951

30. augusti õhtul kohal, esimene päev sai täna siin juba koolitundides õhtusse. Tallinnas taksoga jaama (sõit 12 rbl), suure paki (ilmselt põhiliselt ema tehtud vatitekk) saatsin eraldi pagaasiga, kohe Verioralt kätte ei saanud. Hindasin paki 600 rbl ja saatekulu 5 rbl. Sõidupileti ostsin Tallinn-Veriora, hind 36 rubla 65 kopikat (5 rbl odavam kui eraldi osta Tartu ja siis Veriora). Käisin Verioral paki järel, sõit sinna ja tagasi 10 rubla 50 kop. Saatsin koju telegrammi: „Saatke kott ja padi!“. Siin kooli ühiselamus on aluskotte ja madratseid vähe, patju pole üldse! Raha seis: 50

rbl toiduraha maksin ette, tagasi saan 4 aasta pärast kui kool läbi. 35 rbl kulub raamatutele (täna te tundide järgi), osa tunde alles peale nädalavahetust, ilmselt 40 rbl kulub veel raamatutele. Raamatud veel maksmata. Sõidukulu oli 80 rbl, 50 rbl toidu ettemaks, 20 rbl kulutasin Rāpina alevis ja kulutatust sama summa on veel järel. Palun veel saata siia saksa keele õpikud (las vend otsib minu kapist), veekruus ja tuhvliid ja mõni rubla raha ... Koolivaheaeg tuleb meil talvel 24.01–06.02.1952, suvel 18.07–29.08.1952. Aktus algab täna kell 17.00 ja peale seda tantsumeestel tants.

5. september 1951

... Igal kuul tuleb maksta toiduraha 150 rubla, stipendium on 140 rubla. Internaadi kasutamine maksab 20 rubla. [Hiljem selgus, et internaadi, mida praegu nimetatakse õpilaskoduks, kasutamine maksis siiski 5 rubla kuus]. Kui ma jõuaksin ainult viitele õppida, siis saaksin stipendiumi 175 rubla kuus. Aga sellele kõigele lisaks tuleb õppemaksu maksta 150 rubla aastas. Sellest pool, 75 rubla, tuleb ära maksta juba 25. septembriks ja õppemaksu maksmata jätmise korral kustutatakse õpilane tehnikumi õppijate nimekirjast. Meil tehnikumis on ilmingimata vajalikud pikad püksid. Need on vajalikud võimlemistunnis ja ka tööl olles. Igas kuus tuleb üks päev igaühel töötada köögis ja aastas umbes paar nädalat tuleb kooli aias töötada. Sügisel peame kartuleid võtma ning kevadel aias tegema praktilisi tunde. Pikkade pükste jaoks ostsin 3 meetrit riidet, maksin 50 rubla. Nüüd kavatsen riide artelli [ateljee] teha [õmmelda] viia, mis läheb maksmata umbes 10 rubla.

Õppeained, mida õpime, on järgmised: vene keel, NSVL ajalugu, botaanika, algebra ja geomeetria, eesti keel, füüsika, matemaatika, saksa keel, keemia, kehaline kasvatus, poistel sõjaline õpetus ja tüdrukutel käsitöö ja tervishoid.

27. september 1951

Nüüd siis saab varsti üks kuu juba siin elatud. Imestan isegi, et nii kaua olen jõudnud siin elada. Esimesed päevad olid mul siin pikad nagu aastad ja oleksin iga hinna eest koju tulnud. Ühe kotirisu sain külje alla ja peale võtsin päevateki. Veidi külm ikka oli. Noh ja selle toiduga ma ka just nälga ei sure.

Aino Praakli

See pole küll riigitoit, nagu te seal kodus arvate ja minagi arvasin. Kuid nüüd on mul selge pilt sellest toitlustamisest ja püüan paari sõnaga seda seletada. Pean kohe rõhutama, et kõike teevad õpilased ise. Sööklal on üks arvepidaja, kes võtab õpilastelt raha ja peab arvet. Kaks kokka keedavad toitu ja üks õpetaja koostab toitade retsepti [menüü] ning ühesõnaga vaatab pealt. Ma ei oska tollele õpetajale nimegi anda, sest isegi söökla juhataja või esimees on üks õpilane. Ained, mida ostetakse, toovad kohale muidugi õpilased, olgu need siis kolhoosidest, õppemajandist või poest. Laohoidjagi on õpilane. Toitude väärtus oleneb muidugi kokkade ja juhtivatelt kohtadel seisvate õpilaste aususest. Et me igal päeval ikka 5 rubla eest süüa saame, tagab muidugi revisiooni [revisjoni] komissiooni [komisjoni] edukas tegevus ja üldse kõigi õpilaste valvsus. Hiljuti oli meil söökla koosolek. Seal selgus, et möödunud aastal oli söökla juhatus ja revisiooni komisjon halvasti tegutsenud. Nüüd valisime uued ja ehk töötavad paremini.

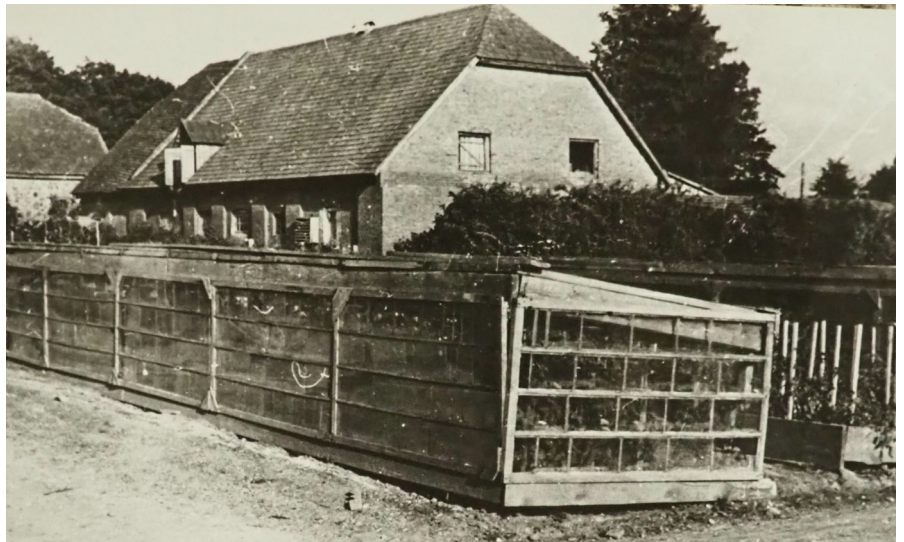
Sööklale anti kevadel 4 ha õppemajandilt maad, mille õpilased üles harisid ning kartulid, nisu ja ube peale külvasid. Selle saagi eest muidugi ei tule sööklal kopikatki maksta, välja arvatud kevadel seemne eest. Peale selle on sööklal praegu 5 siga, keda õpilased söödavad toidu ülejäägiga. Sigade eest ka muud raha ei lähe kui pörsaste hind ja sinna juurde veel veidi nuumamiseks ostetud jahu.

Seega nende sigade liha kg hind enne patta panemist olevat 2 rubla. See põld ja sead peaksid tegema meie toidupäeva omahinna madalamaks või toidu hulga, mida me 5 rubla eest saame, suuremaks. Kuid praegu meid sõna tõsisel mõttes nõõritakse või lastakse meie nahal liugu. Suvel olid kooli sportlased Tõril põllumajandustehnikumide vahel toimunud võistlustel – spartakiaadil. Sinna oli otsustatud 10 rbl eest päevas sportlase kohta toitu kaasa võtta, sest poole kulu pidi õpilas-ametiühing kinni maksma. Vastutavaid isikuid pole kohal olnud (revisjoni tegelasi ka mitte) ja toitu võeti ehk rohkemgi. Ametiühing pole midagi maksnud ja on sööklale võlgu. Et sööklat mitte pankrotti jätta, teeb õpetaja menüü, et 3 rbl eest päevas saame süüa (ise maksame 5 rbl).

Siiski praegu ka just nälga ei sure. Leiba saab alati külluses. See leib on millegipärast nii heaks muutunud, et igas söömas virutan ikka 5–6 viilakut nahka. Hommikul on meil leiva kõrvale veel silgud, milledest mul isu ammugi otsas, poolviha [poolmõru] kohvi või mingi supiliru, milles 200 gr õpilase kohta piima. Lõunaks on supp, mis on päris maitsev. Hea on, kui leiad supist pähkli-suuruse lihatüki ja suurim õnn, kui juhtud leidma kaks. Õhtuks on mingi puder ja poolviha tee leiva kõrvale. Võid näeme harva nagu noort kuud. Kuid hea seegi. Kui ma poest peaksin ostma, siis kulutaksin küll 10 rubla vähemalt päevas. Mõned õpilased küll arvavad parema omast käest süüa. Nad on võtnud kodust püti võid ja terve suitsetatud seakintsu kaasa ning söövad siis vaheldumisi võid ja pekki ...

7. oktoober 1951

Meie tehnikumi õppemajandil on vili juba ammu pekstud; septembri esimestel päevadel ja kartulid on ka juba nädala eest üleval. Esimene kursus käis ka 2,5 päeva kartuleid võtmas. Esimene päev jäi vihma tõttu pooleli ja kui siis koju saime, polnud enam hamba ega varba all kuiva kohta. Teisel päeval juhtusin köögis toimkonnas olema, mis oli ka raske päev: hommikul kella viiest (esimene töö oli söökla sigade söötmine) õhtu kella kaheksani oli suur tamp peal. Kolmandal kartulivõtmise päeval olin põllul terve päeva. Põld asus kilomeetripikkuse tehnikumi aia taga. Kartuleid aeti muidugi masinaga lahti (neid oli kaks) ja ühte masinat vedas

Kooli laut, mis asus praeguse võimla kohal

traktor. Täna käisime pühapäevaku korras õppemajandi söödapeete võtmas. Põld asus 4 km kaugusel, kuhu meid viidi autoga, kuid tagasi tulime jalgsi. Seekord me töötasime kella üheksast kuni kella kaheni päeval.

Nüüd on meil majas ka elekter. Õhtul on päris valge õppida. Internadi ruumid on teisel korrusel, kuhu nüüd elektri abil ka vesi tuleb. Enne käisime jões pesemas, kus külmast jäid sõrmed kangeks. Talvel pidavat siin majas väga külma olema. Ega siin praegugi suurt sooja pole. Kõetakse üle päeva, meil on keskküte.

Pean nüüd märkima, et toit on justkui tsipake paranenud. Väga tihti on meil lõunati kalasupp, mis viib keele kohe alla. Kalasupis võib ka kala leida. Eile õhtul sõime porgandipirukat (igapähele kaks rusikasuurust kuklit). Täna hommikul saime 3 viilu saia moosiga ja leiba lihavõiega. Kohv ei olnud väga viha [mõru], kõht sai täis nagu pidulauas.

25. septembril oli aianduskooli lõpuõhtu. Küll siis keedeti ja küpsetati, küll pirukaid ja saiu, küll torte viinamarjadega ja moosiga. Tantsisid siis poole ööni, aga nüüd on uued platis ja kokku üle 60 teisi. [1.oktoobrist alustas tegevust põllunduskool]. Mõne päeva pärast saabub ka IV kursus välispraktikalt ning siis on see maja päris rahvarikas. Sügis on juba võimust võtnud. Pargis puud on päris mitmevärvilised ja meil on olnud mõni hallaõõgi. Kas kodus on juurviljad ja kartulid koristatud? Kas te minu jaroviseeritud rukki ja nisu koristate ka ära? Ei tea, missugune minu hargneva peaga nisu välja näeb? See on vist päris roheline veel, aga kas ta pea ka haruline on? Tuleval aastal

hakkavad õunapuud küll iga marjapõõsa all kasvama, sest kevadel viskasin ma seemneid peoga siia ja sinna. Saatke mulle õunaseemneid, sest me peame tehnikumile igaüks ühe peotäie korjama. Mul seisab alati nii selge kujutus kodukohast silmade ees ja sageli näen uneski, et olen kodus. Vahel öösel ärgates tunnen, nagu magaksin kodus seal sooja seina ääres. Silmade selginedes näen aga, et pole sooja seinat, pole kodu.

14.–15. oktoobril on meil Rõpina rajooni põllumajandusnäitus. Meie aiandusõpetaja Vaigla teeb alati oma jutuga toredat nalja. Kui ta kõneles näituse korraldamisest, siis lisan sinna juurde niisuguseid võrdlusi, et naera kas või lõhki.

26. oktoober 1951

Sööklale jäin sel kuul 35 rubla võlgu, järgnevatel kuudel ma nii palju võlgu ei jää. Lugu on nimelt nii, et sokutati 50 rubla eest seda taastamise laenu kaela. Ei tahtnud just vaidlema ka nendega hakata, sest siis vaadatakse jälle kahtlustavalt. Nii mõnigi esimese kursuse õpilane peab end „tähtsaks isikuks“ ja otsib põhjust, et mina ja mõni teine veel koolist lendaksid. Ilmselt hakkas välja paistma tolle ajastu „õige“ õpilase olemus – kommunistlik noor. Mina ei olnud see õige. Niisiis võetakse igas kuus 10 rubla selle laenu arvele stipist maha. Peale selle võeti veel maha ametühingu liikmemaks kogu selle aasta ulatuses – kokku 10 rubla. Kui ametühingu liige olla, siis saab hiljem tööle asudes teatavaid soodustusi. Haiguse korral näiteks makstakse palk täies ulatuses välja.

5. november 1951

Olin haige, ei ole siinse kliimaga harjunud. Angiin. Käisin isegi Tartus oma kurguga. Arst kirjutas rohtu ja nüüd olen jälle terve. Oktoobripühadeks sõidavad kõik tehnikumi õpilased koju, välja arvatud mina ja veel paar õpilast, kes on kaugemalt ja kellel sõidu peale kulub üle 100 rubla.

Lisan veel, et praegu olen tehnikumi I kursuse parim õpilane. Hinded on neljad ja viied, kuid see mind siiski ei rahulda. Peale pühi aga pean saama kõik viiteks.

12. detsember 1951

Varsti siis loodan minagi kuidagi koju jõuda. Nagu nüüd täpsemalt teada sain algab meil talvine puhkus 26. jaanuaril ja lõpeb 8. veebruaril. Ma arvan, et tulen koju Pihkva rongiga (läheb maksma umbes 40 rubla). Jaanuari algul algavad eksamid ja loodan need ka ikka läbi teha, kuid kõrgendatud stipendiumiks mul küll lootust pole, sest õppimine on läinud päris keerukaks. Õppides põhjalikumalt tundma selle tehnikumi elu, pean ütlema, et siit tulevad välja päris praktilised inimesed, kellel on kõigepealt teadmisi aiandusest, ka loomakasvatusest, maaparandusest, metsandusest, oskavad kolhoosi ja traktorit juhtida.

31. detsember 1951

Olen kirjutanud koju vennale, sest järgmisel päeval sai ta 15 aastat vanaks. Olen soovinud häid nääripühi, sest jõuludest siis ametlikult ei olnud kombekas rääkida. Isa ja ema oma kahe talve kooliharidusega olid mulle kehvad vastukirjutajad. Vend on püüdnud seda ka nende eest teha. 10 aastat noorem õde on alustanud alul trükitähtedega ja hiljem hoolikalt maalitud algklasside õpilase käekirjaga. Olen vennale kirjutanud, et aastavahetus Rāpinas on porine. Aga kui talvel koolivaheajal koju sõidan, kavatsen tulla Kehra kaudu (odavam kui Tallinna kaudu) ja jalgsi 30 km, kus osalt juhusliku külamehe reega kodukülla jõuan. Aga emale palun sellest mitte rääkida! Olevat vist Kehra ja Kose vahel metsades hunte liikunud?! Milleks ema hirmutada.

3. aprill 1952

Saatsin Enele kampsuni ära. Nööbid jäid aga tegemata. Need ehk ostate ise. Mul olid küll puunööbid ja kavatsesin need lõngaga üle teha, kuid see oleks

veel paar päeva aega võtnud. Ei tea, kuidas ta selga peaks hakkama? Arvan, et käeaugud on natuke suured. Seda mustrit küll kiitsid kõik, kes nägid. Kui mustri lõngu valisin, siis ühele meeldis üks ja teisele teine, aga kui valmis sai, meeldis kõigile. Seda punast lõnga vahetasin ühe IV kursuse tüdruku käest. Õmblesin krae nurkade alla paar haagikest. Ta kõlbab selga ka nööpideta, kui see vöödilise vööga keskest kinni köita. Kui aga nööbid ette õmbled, siis õmble enne nööpaukude servad ära, sest nad võivad muidu katkeda. Paki saatmise jaoks ostsin meetri riidet ja kirjutasin aadressi ühe nurga peale, et siis saaksite hiljem seda millekski kasutada. Kui riide kotiks tegin, sattus see aadress ühe otsa peale ja postkontoris algas siis jagelemine. Ei aidanud muud, kui tegin

teisele poole ka aadressi. Nüüd on kott keemilise pliiatsiga kokku mätsitud, aga paar taskurätti tast ehk saab teha. Võib-olla läheb värv keetes välja.

Ema, telli mulle Kose rajooni ajaleht Sotsialistlik Küla 4 kuu peale. Rāpinast teda millegipärast ei saa tellida.

Leivapäts on nüüd 50 kopikat odavam ja seega tuleb söömine odavam. Meil sööklas pidi ka ikka midagi tehtama, kas paremaid toite või vähendada toidupäeva 80 kopika võrra. Seni pole veel midagi tehtud, kuid küll midagi ette võetakse. Endine päevaportsjon praeguse hinnaga maksab 4 rubla ja 20 kopikat, kuid vahelduseks kuluks ikka kodune pakk ära.

ÜHISSÖÖKLA SISEKORD 1950ndatel aastatel

1. Rõivastus: Kõõgitöödest osavõtjad isikud peavad kandma sanitaarrõivastust (perenaised, toimkonna õpilased, söökla juhataja, söökla juhatuse esimees, laohoidja, revisjoni komisjon).
2. Kõigil töötajatel peavad olema juuksed kaetud täielikult (marlirätt või müts).
3. Toidu lauda serveerimine valgetes põlledes või eraldi kitlites.
4. Kõõgis töötajatel olgu küüned lühikesed ja puhastatud.
5. Nõude tõstmiseks igal perenaisel potilapid seotud vööle.
6. Käterätikuid kasutatakse ainult toidunõude kuivatamiseks, mitte laudade jne. pühkimiseks.
7. Söögituba pesta igakord enne sööki.
8. Kõik söövad ühises lauas, enne keegi ei istu, kui kõik on kohal. Söömine lõpetatakse samuti korraga. Lauavanem istub laua otsas.
9. Lauas käituda viisakalt ja korrektselt, süüa vaikelt (lusikatega ei klõbistata).
10. Enne sööki nõuda käte pesemist. Kontrollida korrapidaja õpetaja poolt.
11. Laohoidja peab hoidma laod korras ja andma kõik ained ise välja, ka kõõgivilja, kartuli ja hapukapsa.
12. Nõude pesemine läbi kolme vee, viimane 70°, sinna kasta nõud koos restiga.
13. Kõõgi laudadel eraldi materjalid (???)
14. Söökla sigade söötmine ei tohi toimuda kõõgi valgetes kitlites.
15. Kuni 150 õpil ühissööklates toimkonna suurus 3 tütarlast ja 1 meesõpilane.
16. Toimkonnas olev meesõpilane iga päev kõõgis kella 7-st -17-ni
17. Toimkonna vanem on III või IV kursuse õpilane. Toimkonna vanema tööks – leivalõikamine, aedvilja ja liha külmtöötlemine perenaise juhtimisel, võtab osa toidu valmistamisest.
18. Toimkonna teised liikmed katavad laua, serveerivad, koristavad nõud (millest võtab osa ka toimkonna vanem). Õpilased pesevad nõud, hoiavad korras kõõgi, pesevad söõgisaali, kõõgi ja kõrvalruumid, pliiidi.
19. Keedupottide korrashoid keetja ülesanne.
20. Kodukultuuri ringil abistada menüüde koostamist ja lahendada jooksvaid küsimusi.
21. Toimkonnast on vabastatud söökla juhataja õpilane, laohoidja, toidutabelite täitja.
22. Määratakse lisaks vajaduse korral aedvilja ja kartuli koorimiseks õhtupoolikuti kella 16-st - 18-ni 4 õpilast.
23. Kodukultuuri ringi juhendajatel õpetajatel samuti korrapidajatel õpetajatel kasvatada õpilastes kultuurset käitumist sööklas, kõõgis, toimkondades ja mujal.
24. Ühissöökla sisekorra eeskirjade täitmise eest on vastutav söökla juhataja.

9. mai 1952

Maipühade ajal looderdasin Räpinas. Kadusid ruttu need päevad. Umbes 15 õpilast oli siin, kes polnudki väga kauget. Ühe päeva olin pühade ajal köögis, ülejäänud kulusid niisama: õppisin natuke ja kohendasin ning parandasin riideid. Pärast pühi käisime ühe terve päeva ja paaril õhtupoolikul varajast kapsast istutamas, mis polnud küll kusagil plaanis ette nähtud ja mis oli tasuta tehtud töö.

Meil kasvumajas võib juba värsket kurki saada, veel ei müüda, sest oodatakse, millal need praegu umbes 20 sentimeetrilised kurgid ikka võimalikult suureks kasvaksid.

Vanasti räägiti ikka, et Lõuna-Eestis pidavat kevad paar nädalat varem tulema kui Põhja-Eestis. Meil on metsad rohelised ja juba aprilli viimastel päevadel olid kaskedel kaunis ilusad hiirekõrvad.

Grupp I kursuse tüdrukuid lähevad pühapäeval Taevaskotta nn. „ekskursioonile“. Lähen ka nendega. Minek ja tulek on plaanis jalgsi. Hommikul kell viis hakkame kõmpima ja õhtuks ikka kuidagi tagasi saab, see teeb kokku nii natuke vähem kui 60 kilomeetrit. [Täna ma ei mäleta, kas me tõesti selle matka ette võtsime?] Umbes kolm nädalat tagasi avati Räpinas uus kauplus, kus praegugi on müügil mitmesuguseid vihmamantleid. Leidsin omale ka sobiva ja nüüd ma hakkan teilt tavalise viisi järgi raha manguma. Esialgu siiski palun teil 200 rubla kindlasti saata, kui võimalik siis rohkem.

16. juuni 1952

Meil, I kursusel, algas möödunud nädalal siis see päris praktika. Plaani järgi on praktika üle päeva (iga päev 8 tundi) ja vahepeal on teoreetilised tunnid nii 6–7 astronoomilist tundi päevas. Et osa õpetajaid sõitis puhkusele, siis tehti möödunud nädalal niisugust tuupi, et küll sai. Lõunani olid tunnid ja siis kella 18.00-ni oli veel praktika. Pärast õhtusööki oli üks vaba tunnike ja siis algas õppimine. Sel nädalal algas siis plaanipärane praktika ja saab natuke hingata ka. Muide, seda praktikat on meil mitmes aines ja osa aineid pole me teoreetiliselt veel õppinudki ning seega praktiliselt kohtume esmakordselt põhjalikumalt nende õpetajate iseloomudega. Botaanika praktikat on kõige roh-

kem, kuid see on ühtlasi ka kõige kergem: jalutame pargis, põldudel, metsas ja mujal, kogume taimi ning õpime neid tundma. Kõõgiljanduse praktiliselt saab ka tööd teha: kõblastada [kõblata] ja rohtu kitkuda. Veel on meil praktikum taimekasvatuses, maaviljeluses ja maamõõtmises. Juuli alul lõpeb nii teoreetika kui ka praktika ja algavad eksamid neljas aines: NSVL ajalugu, füüsika, vene keel suuline ja kirjalik.

28. september 1952

Seni pole mul olnud veel ühtegi vaba pühapäeva. Ükskord olin sööklale seeni korjamas, teinekord köögis põllunduskooli lõpuõhtuks torte ja võileibu tegemas. Praegu olen Räpina rajooni Molotovi-nimelises kolhoosis. Kogu tehnikum jaotati umbes 15-liikmelisteks gruppideks ja saadeti viide kolhoosi kümneks päevaks abiks ehk šeffideks. Panime kaera kokku, niitsime hernest, võtsime kartuleid. Tööpäev on kella 9.00–19.00, kusjuures üks tund on lõunat. Ega meil siin setude seas midagi viga ei ole. Teeme tööd nii, kuis jõuame, ja nagu kuulda, ollakse meiega küllaltki rahul. Kuid toitlustamisega me ei olnud esimestel päevadel üldse rahul. Esimees käskinud ise toitlustamist korraldada. Kartuleid, kapsaid, porgandeid tõime soovi järgi ise põllult. Piima ei antud, haput sealihaga küll. Õpetaja rääkis tõsiselt brigadiri ja esimehega, ähvardas õpilastega Räpinasse tagasi minna, tööle kooli õppemajandisse. Hapu liha viidi esimehele kontorisse lauale. Siis toit paranes. Mehed saadeti lammast tapma, isegi liiter piima saime päevas näo peale. Pea iga päev küpsetab perenaine leiba. Oleme talle kordamööda abiks nõusid pesemas, kartuleid koorimas jne.

Võrreldes aga seda kolhoosi minu kodukolhoosiga, tuleb välja, et olukord on siin palju parem. Kui käisin laudast piima toomas, rääkis karjanaine, et lehmad on talvel 5 kuud kinni [st ei anna piima], sest toiduks olnud lehma kohta päevas 8 kg õlgi ja vesi. Praegu lüpstakse lehma 2 korda päevas ja 14-päealiselt grupilt üle 50 liitri piima ei saa. Suvel, kui lehmad on värsked rohu peal, ulatub toodang pisut üle 100 liitri grupilt. Kolhoosis on töödistsipliin äärmiselt nõrk. Näiteks ajas brigadir naised linapõllule, aga kui ta silmapiirilt kadus, olid ka naised oma kartulis. Pean ütlema, et see kolhoos ei ole mitte just tüüpiline Räpina rajooni kol-

hoos, vaid üks kehvemaid ja mahajäänumaid. Oma asukohalt on ta ka äärmiselt: Peipsi ligidal ja Petseri lähedal ning Orava raudteejaama lähedal.

15. veebruar 1953

Eksamid läksid kiiresti ja libedasti nagu lepase reega. Läbi ma just ei kukkunud, aga tagajärjed mind küll eriti ei rõõmusta. Põhjuseks on kõigepealt see, et olen lärmakate Saaremaa tüdrukutega ühes toas, muidu pole viga, aga õppimine on neil nii muuseas. See semester olnud kõige raskem ja nüüd minevat kergemaks. Vaheaeg läks väga kiiresti. Kudusin kaks paari sokke jm väikest nipet-näpet. Eelmisel nädalal olid ilmad väga külmad, aga nüüd on jälle soojemad.

14. aprill 1953

Nii kiiresti kui tuli tänavune kevad, pole veel minu elus tulnud ükski kevad. Paar nädalat tagasi oli veel lumi ja pori, Võhandul jää. Nüüd pole sellest jälgegi. Läbi raagus pargipuude sinab avar vesi. Käime tihti parki „taastamas“, see tähendab korrastamas. Joonistan pildikesi meie rajooni viletsamate kolhoosidest. Ajalehed teatasid uhkelt, et tublid kolhoosnikud on algatanud aktsiooni, et koguda loomasöödaks vitamiinirikast ja „kõrgeväärtuslikku“ toitu – kuuseokkaid. Aga tegelikult on pilt väga haletsusväärne: lehmad laudas siruli, lauda taga on luukered, hobused jõuavad vaevalt rege vedada. Söödaks antakse lehmadele vaheldumisi 10 päeva kuuseoksi ja 10 päeva õlgi.

Meie ühissöökla toidul pole väga viga, kuid nagu teate, et rasvaineid sisaldavad nad vähe. Toakaaslased saarlased said aga neil päevil Saaremaalt tüsedad pakid ja ajasid mul isu peale, nii et käsi hakkas iseenesest jälle nuruma. Saatke mulle kodust seda, mida võimalik on saata.

9. märts 1953

9. märtsi hommikul 1953 koguneti Sil-lapea lossi saali, kuna Moskvas saadeti viimsele teele Jossif Vissarionovitš Stalin. Saal oli aetud õpilasi pilgeni täis. Krapist [nõukogudeaegne propaganda-süsteemi raadio] saali seinal tuli otseülekanne Moskvast. Sealt kostus leinamuusika ja venekeelsed kõned. Istusin tagumistes ridades. Ei mõelnud midagi. Hea oli olla, sest mõned tunnid jäid selle ürituse tõttu ära.

Kuulsin, et esimestes ridades oli keegi Stalinit kõvasti leinanud, lausa nutnud. Teine tema kõrval olla jälle naernud nutjat. Naerja, minu kursuseõde Kulla Kallikorm, jäänud mõneks ajaks stipital!

„Minu noorpõlv ja kooliaeg möödusid nõukogude valitsuse ajal, ENSV-s. Nagu ikka ajast aega on olnud, olid õpilased erinevate võimetega. Mäletan õpilasi, kes olid nii andekad, et kui viitsisid tunnis rahulikult istuda ja õpetajat tähelepanelikult kuulata, siis ei pruukinud see õpilane õhtul raamatutki lahti teha ja järgmises tunnis võimeline vähemalt hinde „neli“ saama. Mina nii hea peaga ei olnud, ei ole ka praegu ... Kooliaega meenutades pean end pigem tuupuri tüübiks. Mäletan, et 6–7-ndas klassis pidin õhtuti kodus vahel isegi 3–4 tundi süvenenult õppima. Tehnikumi ühikas oli mulle kärarikaste andekate õpilaste keskel korralik õppimine hoopis keerulisem. Ilmselt seetõttu oli mul mõnikord põhjust konfliktidesse sattuda. Talus sündinud ja kasvanud lapsena olin harjunud maast madalast tööd tegema. 16-aastaselt jõudsin Räpinasse. Olin kohutavalt solvunud, et nii mõnedki kursusekaaslased ei pidanud meie tööd – õppimist – eriti au sees. Nad olid kas nn hea peaga – või ei olnud neile stipendiumi suurus oluline. Ilmselt sai nii mõnigi üsna kergelt kodust ka piisavalt toetust.

Igal nädalal pidime kordamööda kursu-

5.11.2009 MTÜ Räpina AK Vilistlaskogu koosolek. Aino Praakli istub direktor Heino Luiga taga.

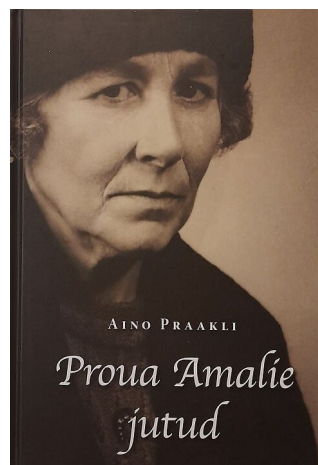
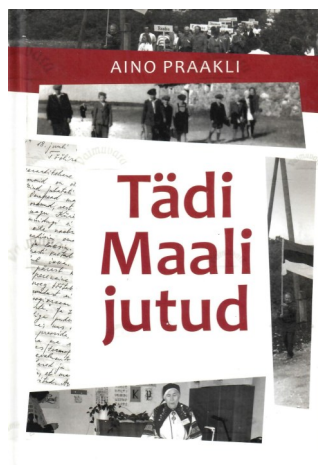
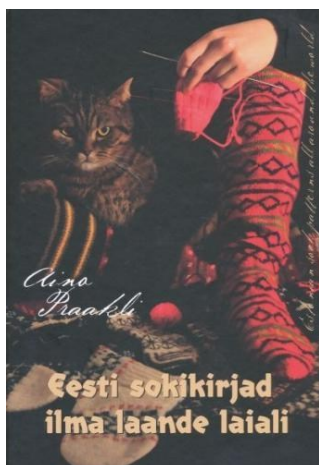
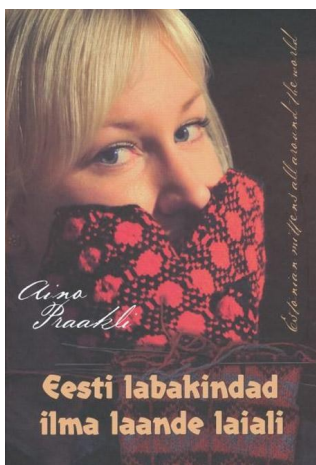
se koosolekul tegema ajalehtedest loetu põhjal kokkuvõtte poliitilistest sündmustest. Kui ettekandja oli mul nii õelda südame täis ajanud, siis lugesin eelmisel õhtul raamatukogus ajalehti päris põhjalikult. Süda naeris, kui oskasin ettekandjale mõne poolikult esitatud sündmuse kohta põhjaliku lisaküsimuse esitada, mille tõttu pidi minu „ohver“ veel kord raamatukogus tuhlama ja nädala pärast lisaettekande tegema. Ei tea, kas nad ka aru said, et sedasi avaldasin kohmaka maatüdrukuna oma protesti.”

Käsitöömeister Aino Praakli oli tuntud kui etnograafiliste kindakirjade ja sokikirjade kudumise traditsioonide kandja ja edendaja. Raamatus „Eesti labakin-

dad ilma laande laiali” (2009) on 175 labaku pilti, mis on kootud Eesti Rahva Muuseumi kogudes leiduvate eksponaatide järgi. Raamatus „Eesti sokikirjad ilma laande laiali” (2010) on 83 värvilist sokikirja. Aino Praakli oli ka Tartu elulugude ringi liige, kauaaegne aktiivne kirjasaatja ja olukirjelduste kirjutaja ajalehtedele. Tema sulest on ilmunud „Tädi Maali jutud” (2010) ja „Proua Amalie jutud” (2014), mis pajatavad autori muredest ja rõõmudest erinevatel eluetappidel. Aino Praakli oli aktiivne Räpina Aianduskooli vilistlaskogu liige ja auliige.

Soojade mälestustega MTÜ RAK Vilistlaskogu

Valik Aino Praakli raamatuid

Aeg & Vaim
TEMPUS & SPIRITUS

Suur tänu kõigile, kes lehenumbri ilmumisele kaasa aitasid.

Ajaleht ootab kaastöid kulli.nommistu@aianduskool.ee

Väljaandja Räpina Aianduskool, Aianduse 6, Räpina 64505

Toimetaja Külli Nõmmistu Küljendaja Valdur Truija

Märtsikuu nali

Vestlevad kaks sõpra.

„Millist aastaaega sina kõige meeldivamaks pead!”

„Mulle meeldib hirmsasti kevad.”

„Miks just kevad?”

„Sest ükskõik mille ma sel ajal lihtsalt laiskusest tegemata jätan, saan ma seda alati põhjendada vitamiinivaeguse ja kevadväsimusega.”